

אליהו ואחאב

מלכים א' פרקים

י"ז-כ"א

מלכים ב' פרק ב'

דודי זינגר

הקדמה:

ביחידה הקודמת למדנו כיצד התפצל עם ישראל לשתי ממלכות נפרדות:

1. ממלכת יהודה 2. ממלכת ישראל.

בממלכת ישראל התחלפו בתי המלוכה:

שני בתי המלוכה הראשונים שקמו בממלכת ישראל:

בית (משפחת) ירבעם

בית (משפחת) בעשא

נכרתו כדבר ה', בגלל חטאי המלכים אשר הפיצו עבודה זרה בקרב העם, על אף השינויים וחילפו משפחת המלוכה, לא היה שינוי דתי בממלכת ישראל, ועבודת ה' בבמות (המכונה "חטאות ירבעם") השתרשה בתרבות והמשיכה ללוות את ממלכת ישראל עד סוף ימיה.

ביחידה זו נעסוק בבית מלוכה השלישי שקם בממלכת ישראל:

בית עמרי

שהיה בית המלוכה היציב הראשון של ממלכת ישראל, בו חזרה הממלכה לעוצמתה ותפארתה כפי שהייתה בימי שלמה.

לראשונה מאז הפיצול לשתי ממלכות – ממלכות יהודה וישראל שיתפו פעולה וקיבלו את עובדת הפיצול כמוגמרת.

יחד עם זאת, אחאב העמיק את הפילוג מבחינה דתית – הוא הכניס לממלכת ישראל את עבודת הבעל האלילית, ולפיכך הוא מתואר בכתוב כמלך אשר עשה "הרע בעיני ה' מפל אשר לפניו" (ט"ז, ל).

נלמד על מאבקו של אליהו הנביא בעבודת הבעל, ועל יחסיו של אליהו הנביא עם אחאב מלך ישראל.

מלכים א' פרק ט"ז:

הערה: הפסוקים מתארים את אחאב מלך ישראל:

כט ואַחָאב בֶּן-עַמְרִי, מֶלֶךְ עַל-יִשְׂרָאֵל, בְּשָׁנָה שְׁלִישִׁים וּשְׁמֹנֶה שָׁנָה, לְאַסָּא מֶלֶךְ יְהוּדָה; וַיִּמְלֹךְ אַחָאב בֶּן-עַמְרִי עַל-יִשְׂרָאֵל, בְּשִׁמְרוֹן, עָשָׂרִים וּשְׁתַּיִם, שָׁנָה.

הסבר:

אחאב בנו של עמרי מלך על ישראל, הוא עלה למלוכה בשנת השלטון ה-38 של אסא מלך יהודה (באותה התקופה ספרו את השנים לפי שנות מלכות המלך, כלומר ביהודה היתה השנה ה-38 למלכות אסא ובממלכת ישראל היתה השנה ה-1 למלכות אחאב).

כבר בהתחלה מזכיר התנ"ך שאחאב מלך סה"כ 22 שנים על ממלכת ישראל.

ל וַיַּעַשׂ אַחָאב בֶּן-עֲמֹרִי הָרַע, בְּעֵינֵי יְהוָה--מַכֵּל, אֲשֶׁר לִפְנֵי

הסבר: המלך אחאב עשה הרע בעיני ה' יותר מאשר המלכים שהיו לפניו על ממלכת ישראל.

לֹא וַיְהִי הַנֶּקֶל לְכַתּוֹ, בַּחֲטָאוֹת יָרְבָּעַם בֶּן-נָבָט; וַיִּקַּח אִשָּׁה אֶת-אִיזָבֵל, בֵּת-אֶתְבַּעַל מֶלֶךְ צִידֹנִים, וַיֵּלֶךְ וַיַּעֲבֹד אֶת-הַבַּעַל, וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לוֹ.

הסבר: קלים היו בעיניו חטאי ירבעם, והוא הוסיף עליהם, אחאב התחתן עם איזבל הבת של מלך צידון, נישואין עם בת מלך חשוב השוכן סמוך לגבול ישראל מעידים על כך שאחאב לא הסתפק באחיזה בממלכתו, אלא ניסה לבסס גם את יחסי החוץ שלה. אולם יחסי החוץ הללו השפיעו על המתרחש בתוך המדינה: ואחאב התחיל לעבוד עבודת אלילים – עבודת הבעל שהביאה איתה איזבל.

לֵב וַיָּקָם מִזִּבְחֵהוּ, לַבַּעַל, בֵּית הַבַּעַל, אֲשֶׁר בָּנָה בְּשֶׁמְרוֹן.

הסבר: אחאב ראה בעבודת הבעל דבר קבוע, ולכן הכין לו בית קבע.

לֹג וַיַּעַשׂ אַחָאב, אֶת-הָאֲשֵׁרָה; וַיֹּסֶף אַחָאב לַעֲשׂוֹת, לְהַכְעִיס אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, מַכֵּל מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר הָיוּ לִפְנֵי.

הסבר: אחאב הוסיף על עבודת הבעל גם את עבודת האלילים לעץ האשרה, וכך המשיך לעשות את הרע ולהכעיס את ה' אלוקי ישראל יותר מכל המלכים בממלכת ישראל שהיו לפניו.

לֹד בְּיָמָיו בָּנָה חִיאל, בֵּית הָאֱלִי--אֶת-יְרִיחוֹ: בְּאֶבְיָרָם בָּכְרוּ יִסְדָּה, וּבִשְׁגִיב (וּבִשְׁגִיב) צָעִירוֹ הִצִּיב דִּלְתִּיהָ, כְּדָבָר יְהוָה, אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד יְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נוֹן

הסבר:

בְּיָמָיו של אחאב בנה חיאל שמבית-אל את ירחו, אשר מזמנו של יהושע היא נשארה חרבה. יהושע אחרי כיבוש ירחו גזר שהעיר לא תיבנה עוד לעולם, וקילל את מי שיבנה אותה במות כל בניו, כאשר הראשון ימות שיתחיל לבנות את ירחו ואחרון הבנים ימות שיסיים:

" וַיִּשְׁפָּע יְהוֹשֻׁעַ, בַּעַת הַהִיא לֵאמֹר: אֲרוֹר הָאִישׁ לִפְנֵי יְהוָה, אֲשֶׁר יָקוּם וּבְנָה אֶת-הָעִיר הַזֹּאת אֶת-יְרִיחוֹ--בְּבָכְרוֹ יִסְדָּנָה, וּבְצָעִירוֹ יִצָּיֵב דִּלְתִּיהָ". (יהושע פרק ו' פס' כ"ו)

למרות הקללה של יהושע חיאל בנה מחדש את ירחו, והקללה התקיימה בו :
בְּאַבְיָרָם בְּכָרוֹ יִסְדָּהּ. כשהוא ייסד את העיר מת אבירם בנו הבכור, ובִּשְׁגֹב צָעִירוֹ
הָצִיב דָּלְתָיָהּ. כשגמרו לבנות את חומת העיר מת צעיר בניו.

הערה: באמצעות סיפור בניית העיר ירחו בימי אחאב הכתוב במלכים רומז על
ההשפעה השלילית שהייתה לאחאב על המצב הרוחני של העם. ההתעלמות
משבועתו של יהושע מלמדת אותנו שעם ישראל התרחק מיראת ה' ומהאמונה
בהשגחת ה' (לפי פירוש המלבי"ם).

פרק י"ז

**א וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵיוּ הַתְּשֻׁבִי מִתְּשֻׁבֵי גִלְעָד, אֶל-אֲחָאב, חִי-יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
עָמַדְתִּי לְפָנָיו, אִם-יִהְיֶה הַשָּׁנִים הָאֵלֶּה טַל וּמָטָר--כִּי, אִם-לִפִּי דְבָרִי.**

הסבר: אליהו הנביא שהיה מהעיר תושבון או תושב אמר אל אחאב המלך, שהוא
נשבע בחייו ה' שאותו הוא משרת שלא יהיה בשנים הקרובות גשמים והגזרה תתבטל
רק כאשר אני אליהו הנביא אבטל אותה.

הערה: אליהו הנביא המחזיק בכוח עצום, טועה בלשונו בדבריו אל אחאב בכך
שהוא שם עצמו כמי שמחליט אם לבטל את גזרת הבצורת " אִם-יִהְיֶה הַשָּׁנִים הָאֵלֶּה
טַל וּמָטָר--כִּי, אִם-לִפִּי דְבָרִי", במהלך הפרק ה' מעביר את אליהו "מסע" חינוכי
בשביל להדגיש בפני אליהו שעליו להיזהר בדבריו כנביא ולשייך את המעשים שהוא
עושה לקב"ה ולא לעצמו.

הערה: פרשנים עוסקים בשאלה – מי יזם את גזרת הבצורת? בין המפרשים, יש
הסוברים שאליהו גזר על בצורת על פי ציווי שקיבל מה', ויש הסוברים כי גזרת
הבצורת היא יוזמה של אליהו המבטאת את לקנאתו לה'. במקרה זה נאמר שאליהו
גזר והקב"ה קיים את דברו

שאלה: מדוע גזר אליהו על הפסקת ירידת גשמים ?

תשובה: בזמנו של אליהו נפוצה במלכות ישראל עבודת ה'בעל', בעידודו של אחאב .
לפי התפיסה האלילית, ה"בעל" היה אחד האלים החשובים ביותר מאחר שהיה
הממונה על הורדת הגשמים. יושבי הארץ, שעסקו בעיקר בחקלאות, היו תלויים
כמעט באופן מוחלט בגשמים. זו הסיבה שעבודת הבעל הייתה נפוצה בתרבות
הכנענית.

הבצורת שגזר אליהו היא לא רק עונש על עבודת ה'בעל'. גזרה זו מעמידה את
האמונה בדבר כוחו של ה' להוריד או למנוע גשם אל מול האמונה האלילית בדבר
שליטתו של ה'בעל' בגשם. ומטרתה של הגזרה הייתה להביא את העם לחדול
מעבודת הבעל. העם שיחווה את הבצורת שנגזרה בידי נביא ה' ובהמשך תבוטל על
ידו, יבין שמי ששולט בהורדת הגשמים הוא ה' ולא הבעל.

הערה: התורה נלחמה בתפיסה האלילית הכנענית והסבירה את הורדת הגשמים כחלק מהשגחת ה' על יושבי הארץ – לפי המתואר בחומש דברים, ארץ ישראל היא ארץ שיש עליה השגחה מיוחדת - ארץ, אשר, יהוה אלהיך דרש אתה: תמיד, עיני יהוה אלהיך בה--מרשית השנה, ועד אחרית שנה. (דברים פרק י"ב).

ארץ ישראל הורדת הגשמים היא בידי ה' והיא תלויה במעשיהם של יושבי הארץ. ירידת הגשמים בארץ ישראל היא חלק ממערכת של שכר ועונש – כשעם ישראל נאמן לקב"ה הגשמים יורדים כסדרם: טז השמרו לכם, פן יפתה לבבכם; וסרתם, ועבדתם אלהים אחרים, והשתחיתם, להם. יז וחרה אף-יהוה בכם, ועצר את-השמים ולא-יהיה מטר, והאדמה, לא תתן את-יבולה; ואבדתם מהרה, מעל הארץ הטבה, אשר יהוה, נתן לכם. (דברים פרק י"א)

ב ויהי דבר-יהוה, אליו לאמר. ג לך מזה, ופנית לך קדמה; ונסתרת בנחל כרית, אשר על-פני הירדן. ד והיה, מהנחל תשתה; ואת-הערבים צויתי, לכלפך שם

הסבר: ה' אמר לאליהו ללכת לכיוון מזרח (קדמה) ולהסתתר בנחל כרית לשתות ממי הנחל והעורבים יביאו לו לאכול.

שאלה: מדוע אליהו נאלץ להתחבא?

תשובה: אחאב ואיזבל רדפו את אליהו בעקבות הגזרה ולכן היה עליו להסתתר מפניהם.

ה וילך ויעש, כדבר יהוה; וילך, וישב בנחל כרית, אשר, על-פני הירדן. ו והערבים, מבאים לו לחם ובשר בבקר, ולחם ובשר, בערב; ומן-הנחל, ישתה. ז ויהי מקץ ימים, וייבש הנחל: כי לא-היה גשם, בארץ.

הסבר: אליהו הלך לנחל כרית ועשה כדבר ה', העורבים היו מביאים לו בבוקר לחם ובשר וכך גם בערב והוא שתה מהנחל, והנהר התייבש בגלל שלא ירדו גשמים בגלל הגזרה על חטאי ישראל ולא היה לאליהו מהיכן לשתות והוא היה צריך לעזוב וללכת למקום אחר.

הערה: המטרה בשליחת אליהו לנחל כרית היא לצור לאליהו מציאות חיים בה הוא תלוי בנס משמים, מצב אשר אמור לחנך את אליהו לדבר בשם ה' ולא לשייך לעצמו כוחות

ח וַיְהִי דְבַר-יְהוָה, אֵלָיו לֵאמֹר . ט קוּם לֶךְ צִרְפֶּתָה אֲשֶׁר לְצִידוֹן, וַיִּשְׁבֶּתָּ שָׁם; הִנֵּה צוִיתִי שָׁם אִשָּׁה אֱלֻמָּנָה, לְכַלְכֶּלְךָ .

הסבר: ה' אמר לאליהו הנביא ללכת לעיר צרפת ולשבת שם אצל אישה אלמנה והיא תדאג לך לפרנסה. לאוכל.

שאלה: מדוע ה' העביר את אליהו מנחל כרית הנמצא במזרח א"י לעיר צרפת הנמצאת במערב?

תשובה: יתכן והסיבה שה' ציווה על אליהו לחצות את א"י ממזרח לצפון מערב, היא על מנת לחשוף בפניו את הסבל של העם הנגרם מהבצורת.

י וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ צִרְפֶּתָה, וַיָּבֹא אֶל-פֶּתַח הָעִיר, וְהִנֵּה-שָׁם אִשָּׁה אֱלֻמָּנָה, מְקַשֶּׁשֶׁת עֲצִים; וַיִּקְרָא אֵלֶיהָ וַיֹּאמֶר, קַח־נָא לִי מַעֲט-מִים בְּכָלִי וְאַשְׁתֶּה . יא וַתֵּלֶךְ, לִקְחֹת; וַיִּקְרָא אֵלֶיהָ וַיֹּאמֶר, לִקְחִי-נָא לִי פֶת-לֶחֶם בַּיּוֹם .

הסבר: אליהו הלך לעיר צרפת והגיע לכניסה לעיר שם הוא פגש אישה אלמנה שמלקטת עצים, הוא הבין שאת האישה אליה דבר איתו ה' שהיא תפרנס אותו, אליהו ביקש ממנה להביא לו מעט מים, האישה התחילה ללכת להביא לו מים והוא הוסיף וביקש ממנה להביא לו גם לחם.

יב וַתֹּאמֶר, חִי-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אִם-יֵשׁ-לִי מַעוֹג, כִּי אִם-מֵלֶאכָף-קִמַּח בְּכַד, וּמַעֲט-שָׁמֶן בְּצַפְחַת; וְהִנְנִי מְקַשֶּׁשֶׁת שְׁנִים עֲצִים, וּבָאתִי וְעָשִׂיתִיהוּ לִי וּלְבִנִי, וְאֶכְלֵנָהּ, וּמָתְנוּ .

הסבר: האישה אמרה לאליהו שהיא נשבעת בשם ה' שאין לה דבר מאכל, אפילו לא עוגה קטנה, יש לי רק קמח בכד ומעט שמן בכד המיועד לשמן ונקרא צפחת, ואני התכוונתי ללקט עצים ולהכין לי ולבני לאכול ולאחר מכן לא ישאר לנו כלום דבר שיביא לכך שנמות ובטח שאין לנו מה לתת לך.

יג וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ אֱלֹהֶיהָ אֶל-תִּירָאִי, בָּאִי עֲשִׂי כְדָבָרְךָ; אַךְ עָשִׂי-לִי מִשֶּׁם עֹגָה קִטְנָה בְּרֹאשְׁנָה, וְהוֹצֵאת לִי, וְלֶךְ וּלְבִנְךָ, תַעֲשִׂי בְּאַחֲרָנָה . יד כִּי כֹה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, כֹּד הַקִּמַּח לֹא תִכְלֶה, וְצַפְחַת הַשָּׁמֶן, לֹא תִחָסֵר: עַד יוֹם תִּתֵּן- (וַתֵּת) יְהוָה, גֶּשֶׁם--עַל-פְּנֵי הָאֲדָמָה .

הסבר: וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ אֱלֹהֶיהָ: אל תפחדי תעשי כפי שהתכוונת לעשות, הכיני את הלחם בשבילך ובשביל בנך, רק תעשי לי ממעט הקמח שיש לכם עוגה קטנה ותני לי אותה לפני שתקחי לך ולבנך, שה' אלוקי ישראל אמר שאם תעשי כן, הקמח שבכד לא ייגמר, והשמן שבצפחת לא תחסר עד שיבוא היום שה' יביא גשם עלפני האדמה.

שאלה: מדוע שולח ה' את אליהו לחיות תחת קורות גג של אישה אלמנה ענייה?

תשובה: מטרת המסעות שעובר אליהו מנחל כרית לצרפת היתה לחנך את אליהו שכל מה שקורה לו נעשה בידי ה', כתגובה לדבריו לאחאב שהוא זה שיקבע מתי תסתיים הבצורת, החיים אצל אישה ענייה בדומה לחיים בנחל כרית מצריכים מאלהו לחיות במציאות של נס, בנחל הנס היה שהגיעו העורבים ודאגו לו לאוכל בבוקר ובערב ואצל האישה הענייה הנס היה שמעט קמח ושמן הספיקו להם לאוכל בכל תקופת הבצורת.

שאלה: האם אליהו למד את הלקח בזמן שחיי בנחל כרית?

תשובה: מדברי אליהו לאישה האלמנה נראה שהוא למד את הלקח שכן הוא משייך את הנס של הקמח והשמן לה' ולא לעצמו כנביא: " **כִּי כֹה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל**, כִּד הִקְמַח לֹא תִכְלֶה, וְצִפְחַת הַשֶּׁמֶן, לֹא תִחְסָר: עַד יוֹם תֵּתֶן- (תֵּת-) יְהוָה, גֶּשֶׁם--עַל-פְּנֵי הָאֲדָמָה. בְּנִיגוּד לְדִבְרֵי אֵל אַחֲאָב הַמֶּלֶךְ שֶׁהוּא הַעֲמִיד עִצְמו כְּמִי שִׁקְבַּע מִתִּי תִסְתִּיִּם הַבְּצוּרָת: " **אִם-יִהְיֶה הַשָּׁנִים הָאֵלֶּה טַל וּמָטָר--כִּי, אִם-לִפִּי דְבָרִי"**

טו וְתִלְךָ וְתַעֲשֶׂה, כְּדָבָר אֱלֹהֵי; וְתֹאכַל הוּא-וְהִיא (הִיא-וְהוּא) וּבֵיתָה, יָמִים. טז כִּד הִקְמַח לֹא תִכְלֶה, וְצִפְחַת הַשֶּׁמֶן לֹא חִסָּר--כְּדָבָר יְהוָה, אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד אֱלֹהֵי.

הסבר: האשה האלמנה הלכה ועשתה את הדברים כפי שציווה אותה אליהו, ואליהו הנביא נישאר לגור בבית שלה ימים רבים וכל אותם הימים היה נס ולא נגמר הקמח בכד והשמן בצפחת, כפי שהבטיח ה' לאליהו הנביא.

יז וַיְהִי, אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, חָלָה, בֶּן-הָאִשָּׁה בַּעֲלַת הַבַּיִת; וַיְהִי חָלָיו חֹזֶק מְאֹד, עַד אֲשֶׁר לֹא-נוֹתְרָה-בּוֹ נֶשְׁמָה .

הסבר: לאחר זמן שאכלו האשה ובנה מהאוכל הנסי, בן האשה חלה עד כדי כך שלא היו בו סמני חיים.

יח וְתֹאמַר, אֶל-אֱלֹהֵי, מֶה-לִּי וְלָךְ, אִישׁ הָאֱלֹהִים: בָּאתָ אֵלַי לְהַזְכִּיר אֶת-עֲוֹנִי, וּלְהַמִּית אֶת-בְּנִי

הסבר: האשה אמרה לאליהו עד שבאת חייתי בין השכנות שלי ולא בלטו החטאים שלי, אך מהיום שהגעת בולטים החטאים שלי בהשוואה אליך איש האלוקים, והנוכחות שלך גרמה למות בני כעונש על העוונות שלי בהשוואה אליך.

**יט וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים, תְּנִי-לִי אֶת-בְּנִי; וַיִּקְחֵהוּ מִחִיקָה, וַיַּעֲלֵהוּ אֶל-הָעֵלְיָה אֲשֶׁר-
הוּא יֹשֵׁב שָׁם, וַיִּשְׁכְּבֵהוּ, עַל-מִטָּתוֹ .**

הסבר: אליהו ביקש מהאישה שתתן לו את בנה (כנראה הבן היה קטן וניתן היה לקחת אותו על הידיים), אליהו לקח את הבן מאימו ועלה איתו לעליית הגג והשכב אותו על המיטה.

**. כ וַיִּקְרָא אֶל-יְהוָה, וַיֹּאמֶר: יְהוָה אֱלֹהֵי--הַגֹּסַם עַל-הָאֱלֻמָּנָה אֲשֶׁר-אֲנִי
מִתְגֹּדֵר עִמָּה הָרְעוּתָהּ, לְהַמִּית אֶת-בְּנָהּ .**

הסבר: אליהו פונה אל ה' בפליאה מדוע הוא מבקש לפגוע בבן האישה האלמנה, הרי היא עושה איתו חסד שהיא נותנת לו לגור אצלה.

**כא וַיִּתְּמַדְד עַל-הַיֶּלֶד שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים, וַיִּקְרָא אֶל-יְהוָה וַיֹּאמֶר: יְהוָה אֱלֹהֵי,
תִּשָּׁב נָא נַפְשׁ-הַיֶּלֶד הַזֶּה עַל-קִרְבִּי .**

הסבר: אליהו נשכב על הילד ועשה עצמו מידה כנגד מידת הילד, כלומר עין לעין, פה לפה וכו' מתוך רצון שהרוח מהאברים של הנביא יעברו לאברים של הילד, ואליהו התפלל לה' וביקש שיחזיר לילד את נשמתו.

כב וַיִּשְׁמַע יְהוָה, בְּקוֹל אֱלֹהֵיו; וַתִּשָּׁב נַפְשׁ-הַיֶּלֶד עַל-קִרְבִּי, וַיָּחִי .

הסבר: ה' שמע לתפילת אליהו והחזיר את נשמת הילד שחזר לחיים.

הערה: הכתוב מדגיש את קבלת תפילתו של אליהו במילים: " וַיִּשְׁמַע יְהוָה, בְּקוֹל אֱלֹהֵיו ". דבר זה מלמד על דמותו הייחודית של אליהו – על הקשר הקרוב שלו לקב"ה ועל רצונו לשכנע את העם להאמין בה'. כשם שה' קיבל את גזרת הבצורת, כך הוא שומע לבקשתו להציל את הילד.

**כג וַיִּקַּח אֱלֹהֵיו אֶת-הַיֶּלֶד, וַיִּרְדֵּהוּ מִן-הָעֵלְיָה הַבֵּיתָה, וַיִּתְּנֵהוּ, לְאִמּוֹ; וַיֹּאמֶר,
אֱלֹהֵיו, רְאִי, חֵי בְנִי .**

הסבר: אליהו הוריד את הילד מעליית הגג לתוך הבית ונתן אותו לאימו ואמר לה שאת חשבת שבנך מת או גוסס והינה הוא לפניך חי.

**כַּד וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה, אֶל-אֱלֹהֶיהָ, עֲתָה זֶה יִדְעֵתִי, כִּי אִישׁ אֱלֹהִים אַתָּה; וְדַבֵּר-
יְהוָה בְּפִיךָ, אָמֵת.**

הסבר: האישה אמרה לאליהו שהנס שעשה עם בנה שהחזיר אותו לחיים הוכיח לה שהוא איש אלוקים דובר אמת.

הערה: בזכות נס החייאת הילד הכירה האישה בקב"ה ובנביאו.

הערה: נראה שיש כאן שיעור נוסף וניסיון לאליהו שיש בכוחו לרפא ואף להחיות את הילד, האם הוא ישתמש בכוחו בלבד ללא הסתמכות וקישור לכך שהכח שיש בו ניתן לו על ידי ה'.

בשלב הראשון לוקח אליהו את הבן ומשכיב אותו על מיטתו מתוך מחשבה שעצם הכנסתו של הבן למיטה שלו תביא להחלמתו, כאשר הדבר לא עוזר, אליהו מתלונן לה' על כך שהוא לא מציל את הבן.

בשלב השני אליהו מחבר את מעשיו שהוא נשכב על הבן לתפילה לה', והשימוש בכח הנביא מתוך הבנה שהוא ניתן לו על ידי ה' היא שמביאה לכך שהילד מחלים ומתעורר לחיים.

הערה:

ה' צווה על אליהו ללכת בתחילה לנחל כרית, וכאשר הנחל התייבש הוא שלח אותו לעיר הנקראת צרפת, שני המקומות נמצאים בגובלות הממלכה, רחוקים האחד מהשני, הנהר במזרח וצרפת במערב.

הערה: שמות המקומות המוזכרים בפרק:

הגלעד – מקום מוצאו של אליהו

נחל כרית – המקום שמסתתר בו אליהו

ירדן – נחל כרית נמצא בקרבתו.

צרפת – מקום מגוריה של האלמנה שאליהו מגיע אליה

צידון – העיר צרפת נמצאת בקרבתה.

פרק י"ח

א וַיְהִי, יָמִים רַבִּים, וַדְּבַר-יְהוָה הָיָה אֶל-אֱלֹהֵיו, בְּשָׁנָה הַשְּׁלִישִׁית לְאָמְרוֹ: לֵךְ הָרָאָה אֶל-אַחֲאָב, וְאַתָּנָה מָטָר עַל-פְּנֵי הָאָדָמָה.

הסבר: לאחר ימים רבים אמר ה' אל אליהו הנביא שעברו שנים ללא גשם (שעכשיו אנו בשנה השלישית), לך אל אחאב ואני מצווה עליך להחזיר את הגשמים, שהרי הכרזת שלא יבוא המטר, אלא על פי דברך.

ב וַיֵּלֶךְ, אֱלֹהֵיו, לְהָרָאוֹת, אֶל-אַחֲאָב; וְהָרַעַב חָזָק, בְּשִׁמְרוֹן .

הסבר: אליהו הלך לפגוש את אחאב, ובגלל שלא ירד גשם זמן רב הרעב בממלכת ישראל היה כבד מאוד.

ג וַיִּקְרָא אַחָאב, אֶל-עֹבַדֵי יְהוָה אֲשֶׁר עַל-הַבַּיִת; וְעֹבַדֵי יְהוָה, הָיָה יָרָא אֶת-יְהוָה—מֵאֹד

הסבר : אחאב מלך ישראל קרה לעובדיהו מי שהיה האחראי על בית המלך, הכתוב מתאר את עובדיה כמי שהלך בדרכי ה'

הערה : נשים לב!! אין בכל התנ"ך ציון על אדם שהוא ירא ה', זהו תיאור מיוחד השמור לעובדיהו.

הערה : בבית אחאב ישנם שני אנשים מרכזים האחת היא אישתו איזבל האוחזת בעבודת אלילים והשני הוא עובדיהו שאילו שמו מעיד עליו כעובד ה'.

ד וַיְהִי בְּהִכְרִית אִיזָבֵל, אֶת נְבִיאֵי יְהוָה; וַיִּקַּח עֹבַדֵי יְהוָה מֵאֵה נְבִיאִים, וַיַּחֲבִיאֵם חֲמִשִּׁים אִישׁ בַּמַּעְרָה, וּכְלָפָלָם, לֶחֶם וָמִים .

הסבר : הכתוב מזכיר את המעשה שעה עובדיהו שהחביא מאה נביאים בשתי מערות (חמישים נביאים בכל מערה) ודאג להם ללחם ומים, עובדיהו עשה זאת על מנת להציל אותם מגזרת המלכה איזבל שצוותה להרוג את על נביאי ה'

הערה : ההבדל בין פעולותיו של עובדיהו לאלו של אליהו הנביא בא לידי ביטוי בגישתם כלפי האחריות לנביאי ה' : אליהו בוחר לומר את דבר ה' ולגזור בצורת על הארץ, דבר המסכן את נביאי ה' הנרדפים על ידי איזבל המלכה, אליהו בורח לנהר מבלי לדאוג לנביאים, עובדיהו דואג לנביאים ומציל אותם הוא מסתיר את הנביאים ודואג להם למזון ומים.

ה וַיֹּאמֶר אַחָאב, אֶל-עֹבַדֵי יְהוָה, לֵךְ בְּאֶרֶץ אֵל-כָּל-מַעֲיָנֵי הַמַּיִם, וְאֶל כָּל-הַנַּחֲלִים; אוֹלֵי נִמְצָא חֲצִיר, וְנַחְיָה סוּס וּפָרָד, וְלֹא נִכְרִית, מִהֶבְהֵמָה .

הסבר : אחאב המלך אמר לעובדיהו שיצא לחפש מים באחד המעינות והנחלים, אולי על יד המים תמצא חציר ויהיה לנו מזון לסוסים ולפרדים ולא יושמדו כל הבהמות.

הערה : נשים לב לדרך ההנהגה המיוחדת של אחאב אשר יכל להסתפק בשליחת שליחים שיחפשו מזון לבהמות, אך הוא יצא בעצמו ביחד עם עובדיהו למצוא מזון ולהציל את העם.

ו וַיַּחֲלֲקוּ לָהֶם אֶת-הָאֶרֶץ, לַעֲבָד-בָּהּ: אַחָאב הִלֵּךְ בְּדֶרֶךְ אֶחָד, לְבָדוֹ, וְעֹבַדֵי יְהוָה הִלֵּךְ בְּדֶרֶךְ-אֶחָד, לְבָדוֹ .

הסבר : אחאב ועובדיהו חלקו את הארץ לאזורים וכל אחד הלך לבד לחפש מים באזור אחר.

ז וַיְהִי עֲבֹדָתוֹ בְּדֶרֶךְ, וְהָיָה אֱלֹהֵיו לְקָרְאָתוֹ; וַיִּכְרְהוּ, וַיַּפֵּל עַל-פָּנָיו, וַיֹּאמֶר,
הֲאֵתָה זֶה אֲדֹנִי אֱלֹהֵיו .

הסבר: עובדיהו הולך לפי ציווי אחאב המלך לחפש מים וחציר והוא פוגש בדרך את אליהו הנביא, עובדיהו מזהה את אליהו כורע ברך ונופל על פניו מתוך כבוד לאליהו. עובדיהו שואל את אליהו האם זה הוא?

ח וַיֹּאמֶר לוֹ, אֲנִי; לֵךְ אָמַר לְאֲדֹנֶיךָ, הִנֵּה אֱלֹהֵיו

הסבר: אליהו מצווה על עובדיהו ללכת לאחאב ולומר לו שמצאת את אליהו

ט וַיֹּאמֶר, מָה חֲטָאתִי: כִּי-אֵתָה נִתֵּן אֶת-עֲבֹדְךָ, בְּיַד-אֲחָאֵב--לְהַמִּיתָנִי .

הסבר: עובדיהו שואל את אליהו במה חטאתי שולח אותי למשימת התאבדות (בהמשך הדברים של עבדיהו נראה שהוא חשש שהוא יגיד לאחאב שהוא ראה את אליהו ובינתיים אליהו יעלם ואחאב יאשים את עבדיהו שהוא עזר לאליהו).

י חִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ, אִם-יֵשׁ-גוֹי וּמַמְלָכָה אֲשֶׁר לֹא-שָׁלַח אֲדֹנִי שָׁם לְבָקֶשֶׁךָ,
וְאָמְרוּ, אֵין; וְהִשָּׁבַע אֶת-הַמַּמְלָכָה וְאֶת-הַגּוֹי, כִּי לֹא יִמָּצְאָכָה

הסבר: עבדיהו מספר לאליהו שאחאב מחפש אותו זמן רב בכל מקום, מאחר והוא יודע שבידי אליהו להפסיק את הבצורת והוא ביקש מכל המלכים באזור שיגלו לו אם אליהו מסתתר אצלם, כי הוא לא מצא אותו בארץ ישראל.

יא וַעֲתָה, אֵתָה אָמַר: לֵךְ אָמַר לְאֲדֹנֶיךָ, הִנֵּה אֱלֹהֵיו . יֵב וְהָיָה אֲנִי אִלָּךְ מֵאֲתָךְ,
רוּחַ יְהוָה יִשָּׁאֲךָ עַל אֲשֶׁר לֹא-אֲדַע, וּבִאתִי לְהַגִּיד לְאֲחָאֵב וְלֹא יִמָּצְאָךְ,
וְהָרַגְנִי; וְעֲבֹדְךָ יֵרָא אֶת-יְהוָה, מִנְּעָרֵי .

הסבר: עבדיהו ממשיך ואומר לאליהו ועכשיו אתה מבקש ממני ללכת ולומר לאחאב שמצאתי אותך? הרי ברגע שנפרד אתה תעלם, שהרי רוח ה' נושאת אותך ממקום למקום ואגיד לאחאב שמצאתי אותך ושנבוא לחפש אותך כבא תהיה במקום אחר, ואחאב יהרוג אותי שנתתי לך להעלם, וכל זה לא מגיע לי שאני ירא אלוקים.

יג הֲלֹא-הֲגַדְתָּ לְאֲדֹנִי, אֶת אֲשֶׁר-עָשִׂיתִי, בְּהָרֹג אֵיזָבֵל, אֵת נְבִיאֵי יְהוָה; וְאֲחָאֵב
מִנְּבִיאֵי יְהוָה מָאֵה אִישׁ, חֲמִשִּׁים חֲמִשִּׁים אִישׁ בַּמַּעֲרָה, וְאֶכְלָלְתָּם, לָחֶם

הסבר: עבדיהו ממשיך ואומר לאליהו הרי אתה יודע את שעשיתי בזמן שאיזבל המלכה ציוותה להרוג את נביאי ה' ואני החבאתי אותם במערה ודאגתי להם לחם.

יָד וְעֵתָה אֶתָּה אֹמֵר, לֵךְ אָמַר לְאֲדֹנֶיךָ הִנֵּה אֵלֶיךָ; וְהִרְגָנִי.

הסבר: ממשיך עובדיהו ואומר אליהו שאחרי הסכנה שלקח על עצמו בכך שהחביא את נביאי ה' בשביל להציל אותם מהמלכה איזבל, אתה שולח אותי לאחאב למשימה שיכולה לגרום לי לגזר דין מוות?

טו וַיֹּאמֶר, אֵלֶיךָ, חֵי יְהוָה צְבָאוֹת, אֲשֶׁר עֲמַדְתִּי לְפָנָיו: כִּי הַיּוֹם, אֶרְאֶה אֵלָיו טז וַיֵּלֶךְ עֲבָדֶיךָ לְקִרְאֹת אַחֲאָב, וַיִּגְדּוּ-לוֹ; וַיֵּלֶךְ אַחֲאָב, לְקִרְאֹת אֵלֶיךָ

הסבר: אליהו מבטיח לעובדיהו שהוא לא יברח לאחאב והוא יפגוש אותו, עובדיהו הולך לאחאב ומספר לו שהוא פגש את אליהו ואחאב הלך לפגוש את אליהו.

יז וַיְהִי כִּרְאוֹת אַחֲאָב, אֶת-אֵלֶיךָ; וַיֹּאמֶר אַחֲאָב אֵלָיו, הֲאֵתָה זֶה עֹבֵד יִשְׂרָאֵל .

הסבר:

אחאב רואה את אליהו ואומר לו שהוא עוכר ישראל שאתה הבאת את הבצורת והרעב על ממלכת ישראל.

הערה: המשמעות של עוכר ישראל היא אדם בודד הפוגע בכל העם.

יח וַיֹּאמֶר, לֹא עֲכָרְתִּי אֶת-יִשְׂרָאֵל, כִּי אִם-אֶתָּה, וּבֵית אָבִיךָ--בְּעִזְבְּכֶם אֶת-מִצּוֹת יְהוָה, וַתֵּלֶךְ אַחֲרֵי הַבְּעָלִים .

הסבר: אליהו עונה למלך אחאב ואומר לו שלא הוא פוגע בעם ישראל, אלא אתה אחאב פוגע בעם ישראל, שהבצורת נגרמה בגלל שאתה וכל בני ביתך עזבתם את ה' והלכתם אחרי עבודת הבעל (עבודת אלילים)

הערה: עד עכשיו אחאב חשב שהבצורת היא גזרה של אליהו שאמר שהוא היחיד שיוכל לבטל את הגזרה, מתשובת אליהו בפס' י"ח שומע אחאב מאליהו שהבצורת היא עונש מה' על כך שאחאב וממלכת ישראל עובדים את הבעל.

הערה: אליהו עומד להוכיח לבני ישראל את דבריו על ידי קריאה לנביאי השקר לעמוד מולו למבחן.

יט וַעֲתָה, שְׁלַח קִבְץ אֵלַי אֶת-כָּל-יִשְׂרָאֵל--אֶל-הָר הַכֶּרְמֶל; וְאֶת-נְבִיאֵי הַבַּעַל
אַרְבַּע מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים, וְנְבִיאֵי הָאֱשֵׁרָה אַרְבַּע מֵאוֹת, אֲכָלִי, שְׁלַחן אֵיזָבֵל

הסבר: אליהו אומר לאחאב לאסוף את כל בני ישראל בהר הכרמל, כן לקראו
לארבע מאות חמישים נביאי הבעל וארבע מאות נביאי האשרה שהיו אוכלים על
חשבון המלכה איזבל.

כ. וַיִּשְׁלַח אַחְאָב, בְּכָל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל; וַיִּקְבֹּץ אֶת-הַנְּבִיאִים, אֶל-הָר הַכֶּרְמֶל .

הסבר: אחאב שלח שליחים בכל הממלכה והוא קרה לבני ישראל ואסף סביבו גם
את הנביאים.

הערה: אחאב יכול אחרי זמן רב שהוא חיפש את אליהו בשביל שיעצור את הבצורת
להרוג את אליהו ולא לשתף איתו פעולה במבחן שאלהיו מזמין את נביאי הבעל
והאשרה, אך הוא מחליט לתת לאליהו את ההזדמנות להוכיח את צדקת דרכו.

כא וַיִּגַּשׁ אֵלָיוּ אֶל-כָּל-הָעָם, וַיֹּאמֶר עַד-מָתַי אַתֶּם פֹּסְחִים עַל-שְׁתֵּי
הַסַּעֲפִים--אִם-יְהוָה הָאֱלֹהִים לָכוּ אַחֲרָיו, וְאִם-הַבַּעַל לָכוּ אַחֲרָיו; וְלֹא-עָנוּ
הָעָם אֹתוֹ, דָּבָר .

הסבר: אליהו פונה לבני ישראל ושואל אותם: עד מתי אתם מחזיקים בשני הענפים
(בין שתי המחשבות)? העם לא עבר לדת או לאמונה אחרת הוא חי בתערוכת של
תורת ישראל עם עבודת אלילים, בלא לראות סתירה בין עבודת ה' לעבודת אלילים,
עתה דורש מהם הנביא להחליט – אם ה' האלהים – לכו אחרי, ואם הבעל – לכו
אחרי. ולא ענו העם אתו דבר, משום שלא הבינו כלל את עקרון הבלעדיות. הם היו
בטוחים שיוכלו להחזיק בפולחן אלילי בצד האמונה בה' ועבודתו.

כב וַיֹּאמֶר אֵלָיוּ, אֶל-הָעָם, אֲנִי נֹתֵתִי נְבִיא לַיהוָה, לְבָדִי; וְנְבִיאֵי הַבַּעַל,
אַרְבַּע-מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים אִישׁ .

הסבר: אליהו פונה לעם ואומר להם שהוא עומד לבד אל מול 450 חמישים נביאי
הבעל.

הערה: נשים לב!! אליהו מבקש לקרוא גם לנביאי הבעל וגם לנביאי האשרה, בפועל
הגיעו לכרמל רק נביאי הבעל.

כג וַיִּתְּנוּ-לָנוּ שְׁנֵים פָּרִים, וַיִּבְחָרוּ לָהֶם הַפֶּר הָאֶחָד וַיִּנְתְּחֵהוּ וַיִּשְׁימוּ עַל-הָעֵצִים, וְאֵשׁ, לֹא יִשְׁימוּ; וְאֲנִי אֶעֱשֶׂה אֶת-הַפֶּר הָאֶחָד, וְנִתְּתִי עַל-הָעֵצִים, וְאֵשׁ, לֹא אֲשִׁים .

הסבר: אליהו פונה לעם ומסביר להם את כללי המבחן שיקבע אם הוא נביאי אמת או נביאי הבעל, אליהו אומר לעם שנביאי הבעל יביאו שני פרים ויבחרו מבין הפרים פר אחד אותו ישמו על העצים ולא ידלקו אש, והם יתנו לו את הפר השני והוא ישים אותו על העצים וגם לא ידליק אש.

כד וַיִּקְרָאתֶם בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם, וְאֲנִי אֶקְרָא בְּשֵׁם-יְהוָה, וְהָיָה הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר-יַעֲנֶה בְּאֵשׁ, הוּא הָאֱלֹהִים; וַיַּעַן כָּל-הָעָם וַיֹּאמְרוּ, טוֹב הַדָּבָר .

הסבר: אליהו מסביר לעם שהנביאים יתפללו לאל שלהם והוא יתפלל לה', ומי שיצליח להביא לכך שהאל שלו ידליק באופן נסי את האש על המזבח שבנו, סימן שהוא נביאי אמת ובעל כוחות שנתן לו האל שלו, העם הסכים עם המבחן שהציע אליהו וענה: טוב הדבר", כך נעשה.

כה וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶם לְנִבְיָאֵי הַבַּעַל, בְּחַרוּ לָכֶם הַפֶּר הָאֶחָד וַעֲשׂוּ רֹאשֹׁנָה, כִּי אַתֶּם, הָרִבִּים; וַיִּקְרָאוּ בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם, וְאֵשׁ לֹא תֵשְׁימוּ .

הסבר: אליהו קורה לנביאי הבעל ומזמין אותם לבחור ראשונים את הפר מבין שני הפרים, ותתפללו לאל שלכם ואת האש אל תדליקו על המזבח

כו וַיִּקְחוּ אֶת-הַפֶּר אֲשֶׁר-נָתַן לָהֶם, וַיַּעֲשׂוּ, וַיִּקְרָאוּ בְּשֵׁם-הַבַּעַל מִהִבְקָר וְעַד-הַצֹּהֲרִים לֵאמֹר הַבַּעַל עֲנֵנוּ, וְאִין קוֹל וְאִין עֲנָה; וַיִּפְסְחוּ, עַל-הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה .

הסבר: נביאי הבעל הכינו את הפר על המזבח והתפללו לבעל מהבוקר עד הצהריים והם לא קבלו תשובה ממנו והאש לא נדלקה והם התחילו לרקוד לפני המזבח מתוך ניסיון שהבעל יענה להם

כז וַיְהִי בַצֹּהֲרִים וַיִּהְיֶה בָהֶם אֵלֵיהֶם, וַיֹּאמֶר קְרָאוּ בְּקוֹל-גָּדוֹל כִּי-אֱלֹהִים הוּא--כִּי שָׁמַע וְכִי-שָׁמַע לוֹ, וְכִי-דָרַךְ לוֹ; אוֹלִי יִשָּׁן הוּא, וַיִּקָּץ .

הסבר: בצהריים אליהו צחק על נביאי הבעל ואמר להם שיצעקו חזק לאל שלהם אולי הוא ישמע, אולי האל הגדול עסוק כרגע בשיחה אם אדם אחר או שהוא עוזר למישהו אחר, ואולי הוא בדיוק יצא לדרך או שהוא ישן ואם תצעקו הוא ישמע אתכם.

כח ויקראו, בקול גדול, ויתגדדו כמשפטים, בחרבות ובמחיים--עד-שפך-דם, עליהם .

הסבר: נביאי הבעל לא התייחסו לאירוניה שבדברי אליהו . ויקראו בקול גדול, ויתגדדו, כלומר חתכו את בשרם כפי שהיה נהוג בתרבות שלהם הם השתמשו בחרבות עד שפגעו בעצמם וירד להם דם.

כט ויהי, כעבר הצהרים, ויתנבאו, עד לעלות המנחה; ואין-קול ואין-ענה, ואין קשב .

הסבר: הנביאים ראו שהגיעה שעת הצהרים הם החלו להתפלל עד שהגיעו לזמן מנחה, ובכל זאת לא קבלו מענה מהאל שלהם, מאחר ולא היה מי שיענה לתפילה שלהם או יקשיב לה.

ל ויאמר אליהו לכל-העם גשו אלי, ונגשו כל-העם אליו; וירפא את-מזבח יהוה, הקרוס .

הסבר: אליהו פונה לעם ואומר להם לגשת אליו והעם התאסף סביב אליהו, המזבח שהכין אליהו נהרס, ולכן הוא היה צריך לתקן אותו.

לא ויקח אליהו, שתים עשרה אבנים, כמספר, שבטי בני-יעקב--אשר היה דבר-יהוה אליו לאמר, ישראל יהיה שמוך .

הסבר: בשביל לתקן את המזבח, אליהו לקח 12 אבנים כמספר שבטי ישראל בני יעקב שהי שונה את שמו לישראל.

לב ויבנה את-האבנים מזבח, בשם יהוה; ויעש תעלה, כבית סאתים זרע, סביב, למזבח

הסבר: אליהו בנה את מזבח האבנים והכין תעלה מסביב למזבח, התעלה היתה על שטח שווה ערך לדונם (שטח גדול).

לג ויערך, את-העצים; וינתח, את-הפר, וישם, על-העצים .

הסבר: אליהו הכין את העצים על המזבח וחתך את פר הקורבן ושם אותו על העצים.

לד וַיֹּאמֶר, מָלְאוּ אֲרָבָעָה כַּדִּים מַיִם, וַיִּצְקוּ עַל-הָעֵלָה, וְעַל-הָעֵצִים; וַיֹּאמֶר שָׁנוּ וַיִּשְׁנוּ, וַיֹּאמֶר שְׁלֹשׁ וַיִּשְׁלֹשׁ .

הסבר: אליהו מבקש שימלאו את התעלה במים וישפכו גם מים על העצים, אליהו ביקש שיחזרו על הפעולה שוב ושוב על מנת למלא את התעלה ושהעצים יהיו רטובים בכמות מים משמעותית.

לֵה וַיֵּלְכוּ הַמַּיִם, סָבִיב לַמִּזְבֵּחַ; וְגַם אֶת-הַתְּעָלָה, מָלֵא-מַיִם .

הסבר: המים היו סביב המזבח, כאשר התעלה התמלאה במים.

לֹא וַיְהִי בַעֲלֹת הַמִּנְחָה, וַיִּגַּשׁ אֱלִיהוּ הַנָּבִיא וַיֹּאמֶר, יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹרָהִם יִצְחָק וַיִּשְׂרָאֵל, הַיּוֹם יִדָּע כִּי-אֶתְּהָ אֱלֹהִים בְּיִשְׂרָאֵל וְאֲנִי עֲבָדְךָ; וּבַדְּבָרֶיךָ (וּבַדְּבָרְךָ) עָשִׂיתִי, אֶת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה .

הסבר: ובזמן המנחה ניגש אליהו הנביא והחל להתפלל לה' אלוקי אברהם יצחק וישראל (יעקב), אליהו למד את השיעור בפרק י"ז שעליו לציין שמעשיו הם מכוחו של ה', מזכיר בתפילה שהיום כולם יראו את כוחו של ה' אלוקי ישראל שהוא עבדו, ובזכותו הוא יעשה את הנס הגדול.

לֹא עֲנִי יְהוָה, עֲנִי, וַיִּדְּעוּ הָעָם הַזֶּה, כִּי-אֶתְּהָ יְהוָה הָאֱלֹהִים; וְאֶתְּהָ הַסִּבָּת אֶת-לִבָּם, אַחֲרָיִת .

הסבר: אליהו ממשיך בתפילתו ומבקש שה' יענה לתפילתו, שתוכיח שה' הוא האלוקים, אליהו טוען כלפי ה' שהסיבה שבני ישראל הולכים אחרי העבודה הזרה שהיא מפתה אותם, היא שה' לא מתגלה בניסים לבני ישראל, ולכן הוא מבקש שיעשה את הנס שישכנע את העם לעזוב את עבודת האלילים.

לֶח וַתִּפֹּל אֵשׁ-יְהוָה, וַתֹּאכַל אֶת-הָעֵלָה וְאֶת-הָעֵצִים, וְאֶת-הָאֲבָנִים, וְאֶת-הָעֶפֶר; וְאֶת-הַמַּיִם אֲשֶׁר-בַּתְּעָלָה, לַחֲכָה .

הסבר: יצאה אש מהשמים ששרפה את הקורבן ואת העצים והאבנים והחול במקום המזבח והמים בתעלה התייבשו.

הערה: נשים לב שוב לקשר הקרוב בין ה' לנביאו. אליהו ביקש והקב"ה נענה לבקשתו.

לט וַיֵּרָא, כָּל-הָעָם, וַיַּפְּלוּ, עַל-פְּנֵיהֶם; וַיֹּאמְרוּ--יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים, יְהוָה
הוּא הָאֱלֹהִים .

הסבר: העם שראה את הנס נפל על פניו שנדהמו מהנס ואמרו פעמיים שה' הוא האלוהים.

מ וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵיהֶם לָהֶם תַּפְּשׂוּ אֶת-נְבִיאֵי הַבַּעַל, אִישׁ אֶל-יְמֻלְט מֵהֶם--וַיִּתְּפְשׂוּם;
וַיֹּרְדֵם אֱלֹהֵיהֶם אֶל-נַחַל קִישׁוֹן, וַיִּשְׁחָטֵם שָׁם .

הסבר: אליהו קורא לעם לתפוס את נביאי הבעל, הוא מצווה להוריד אותם לנחל קישון שם הוא הורג אותם.

הערה: נשים לב, לתהליך שעבר העם ממצב בו הוא לא ענה לטענת אליהו הנביא על השאלה עד מתי אתם מחזיקים בשתי המחשבות ומאמינים גם באלילים וגם בה'? למצב בו אחרי הנס שעשה ה' לאליהו בהורדת האש בו העם פועל כנגד נביאי הבעל.

מא וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵיהֶם לְאַחָב, עֲלֶה אֲכַל וּשְׁתֵּה: כִּי-קוֹל, הַמּוֹן הַגָּשָׁם .

הסבר: אליהו פונה לאחאב שנכח לאורך כל הטקס שהוא יכול לאכול ולשתות, כי הוא כבר שומע את קולות הגשם המתקרב, נראה שאחאב היה בצום לאורך אותו היום.

מב וַיַּעֲלֶה אַחָב, לֶאֱכֹל וּלְשִׁתּוֹת; וַאֲלֵיהֶם עָלָה אֶל-רֹאשׁ הַכְּרָמֶל, וַיִּגְהַר אֲרָצָה,
וַיִּשֶׁם פָּנָיו, בֵּין בְּרָכּוֹ .

הסבר: אחאב הלך לאכול ולשתות ואליהו עלה אל ראש הכרמל, כרע ושם את ראשו בין ברכיו בתנוחה של ריכוז לתפילה.

מג וַיֹּאמֶר אֶל-נָעֲרוֹ, עֲלֶה-נָּא הִבֵּט דֶּרֶךְ-יָם, וַיַּעַל וַיִּבֶט, וַיֹּאמֶר אֵין מָאוּמָה;
וַיֹּאמֶר, שֵׁב שִׁבַּע פַּעַמִּים

הערה: אליהו מצווה על הנער שאיתו לעלות לראש ההר ולהביט לכיוון הים לראות אם מגיעים עננים, הנער עלה ולא ראה עננים, וכך היה שבע פעמיים.

מד וַיְהִי, בַּשָּׁבְעִית, וַיֹּאמֶר הִנֵּה-עַב קִטְנָה כְּכַף-אִישׁ, עָלָה מִיָּם; וַיֹּאמֶר,
עֲלֶה אָמֹר אֶל-אַחָב אֲסֹר וָרֹד, וְלֹא יַעֲצֹרְכָה, הַגָּשָׁם .

הערה: לאחר שבע פעמיים שעלה הנער לראש ההר ולבדוק אם מגיעים עננים, ראה הנער ענן קטן בגודל של כף יד, אליהו אומר לנער לגשת לאחאב ולזרז אותו שיכנו לו את הסוסים שיצא לכיוון ביתו, אחרת יתפוס אותו הגשם בדרך.

**מה ויהי עד-כה ועד-כה, והשמים התקדדו עבים ורוח, ויהי, גשם גדול;
וירכב אחאב, וילך יזרעאלה**

הסבר: עד שהספיקו לרתום ולהכין את הסוסים השמים התמלאו בעננים והחל לרדת גשם חזק, הבצורת הסתיימה ואחאב רכב למקום שנקרא יזרעאל (מקום בשומרון).

מו ויד-יהוה, היתה אל-אליהו, וישנס, מתניו; ויך לפני אחאב, עד-באכה יזרעאלה.

הערה: אליהו התמלא בכוחות גדולים והוא רץ לפני המרכבה של המלך אחאב כסימן של כבוד למלך אחאב על כך שהוא נתן לו לקיים את הטקס, להוכיח שהוא נביא ה' ולהרוג את נביאי הבעל.

הערה: העם בתחילת מעמד הכרמל האמין גם בעבודת הבעל וגם בה' (כפי שמתאר אליהו כאשר הוא שאל את העם עד מתי אתם פוסחים על שני הסעיפים- שני הענפים, ענף האמונה בבעל וענף האמונה בה'), לאחר מעמד הכרמל העם מאמין באלוקים בלבד וקורא " ה' הוא האלוקים, ה' הוא האלוקים".

הערה: אליהו מצווה על העם להרוג את נביאי הבעל בשביל לשתף אותם במאבק בעבודה הזרה.

מלכים א' פרק י"ט

הערה: הפרק הקודם הסתיים במצב מושלם בו גם העם וגם אחאב האמינו בה', אחרי הנס שעשה ה' לאליהו בהר הכרמל והבצורת הארוכה הסתיימה, בפרקנו נראה שמצב זה לא החזיק הרבה זמן מעמד.

א וַיִּגְדֹּ אַחְאָב לְאִיזָבֵל, אֵת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹהִיו, וְאֵת כָּל-אֲשֶׁר הָרַג אֶת-כָּל-הַנְּבִיאִים, בְּחָרֵב

הסבר: אחאב סיפר לאישתו איזבל את כל מה שעשה אליהו בכרמל ושאליהו הרג את כל נביאי הבעל בחרב.

ב וַתִּשְׁלַח אִיזָבֵל מַלְאָךְ, אֶל-אֱלֹהִיו לֵאמֹר: כֹּה-יַעֲשׂוּן אֱלֹהִים, וְכֹה יוֹסֶפֶן, כִּי-קָעַת מִחֵר אֲשִׁים אֶת-נַפְשִׁי, כְּנַפֵּשׁ אֶחָד מֵהֶם .

הסבר: איזבל שולחת שליח לאליהו ומוסרת לו מסר מאיים שהיא נשבעת בשם האלילים שמחר היא עומדת להרוג אותו כפי שהוא הרג את נביאי הבעל.

ג וַיֵּרָא, וַיִּקֶּם וַיִּלְךָ אֶל-נַפְשׁוֹ, וַיָּבֵא, בָּאֵר שֶׁבַע אֲשֶׁר לִיהוֹדָה; וַיִּנַּח אֶת-נַעְרוֹ,

הסבר: אליהו נבהל וברח על נפשו, כאשר הוא הגיע לבאר שבע הוא נפרד מהנער שהיה איתו.

ד וְהוּא-הָלַךְ בְּמִדְבָּר, דֶּרֶךְ יוֹם, וַיָּבֵא, וַיֵּשֶׁב תַּחַת רֶתֶם אֶחָד; וַיִּשְׁאַל אֶת-נַפְשׁוֹ, לָמוּת, וַיֹּאמֶר רַב עֲתָה יְהוָה קַח נַפְשִׁי, כִּי-לֹא-טוֹב אֲנִכִּי מֵאֲבֹתִי .

הסבר: אליהו בורח למדבר במשך יום שלם, הוא מתישב תחת השיח ומבקש נפשו למות, הוא פונה לה' ומבקש שייתן לו למות כפי שאבותיו נפטרו.

ה וַיִּשְׁכַּב, וַיִּישָׁן, תַּחַת, רֶתֶם אֶחָד; וְהִנֵּה-זֶה מַלְאָךְ נֹגֵעַ בּוֹ, וַיֹּאמֶר לוֹ קוּם אֲכוֹל .

הסבר: אליהו נשכב ונרדם תחת השיח ומלאך ה' מופיע ונוגע בו ואומר לו לאכול.

ו וַיָּבֵט, וְהִנֵּה מֵרָאשֵׁתוֹ עֹגַת רֶצְפִּים וְצַפְחַת מִים; וַיֹּאכַל וַיִּשְׁתֵּי, וַיִּשְׁכַּב וַיִּשְׁכַּב הַדֶּרֶךְ .

הסבר: אליהו מסתכל ורואה על ידו מאכל מאפה העשוי על גחלים וכלי חרס ובו מים, אליהו אכל ושתה וחזר לשכב מתוך ייאוש.

ז. וַיֵּשֶׁב מֶלֶאךָ יְהוָה שְׁנִית וַיִּגַע-בוֹ, וַיֹּאמֶר קוּם אֲכַל: כִּי רַב מִמֶּךָ,

הסבר: מלאך ה' מגיע שנית לאליהו נוגע בו ואומר לו לקום ולסיים לאכול, כי מה שאכלת ושנית לא הספיק לחזק אותך להמשך הדרך.

ח וַיָּקָם, וַיֹּאכַל וַיִּשְׁתֶּה; וַיֵּלֶךְ בָּכַח הָאֲכִילָה הַהִיא, אַרְבָּעִים יוֹם וָאַרְבָּעִים לַיְלָה, עַד הָר הָאֱלֹהִים, חֲרֵב .

הסבר: אליהו אכל ושתה, הוא קם והלך בכח שקבל ממה שאכל במשך ארבעים יום וארבעים לילה עד שהגיע להר חורב.

ט וַיָּבֹא-שָׁם אֶל-הַמְּעָרָה, וַיֵּלֶן שָׁם; וְהָיָה דְּבַר-יְהוָה, אֵלָיו, וַיֹּאמֶר לוֹ, מַה-לָּךְ פֶּה אֲלִיָּהוּ .

הסבר: אליהו נכנס למערה בתוך ההר והוא נרדם, ה' הופיע ושאל את אליהו מה הוא עושה כאן?

שאלה: בזמן שאליהו ישן במערה והיה שרוי בייאוש, נגלה אליו הקב"ה ושאל אותו . "מַה-לָּךְ פֶּה אֲלִיָּהוּ, האם ה' לא יודע את התשובה, למה הוא שואל שאלה שהתשובה ידוע לו?

תשובה: יש להניח שהקב"ה שידע את מעשיו של כל אדם, פנה אל אליהו כדי לבוא עימו בדברים (על פי מצודת דוד), כלומר ה' מתחיל את השיחה עם אליהו בשאלה פשוטה ובנחת.

לפי המלבי"ם השאלה נשאלה בשביל לרמוז לאליהו שהוא לא נמצא במקום בו הוא צריך להיות ועל הנביא בשעב זו להיות על יד העם ולא להתבודד במדבר.

הערה: המערה אליה נכנס אליהו הנביא היא כנראה אותה מערה שהיה בה משה בזמן שביקש לראות את כבוד ה', כפי שנופיע בספר שמות פרק ל"ג:

" י' וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה, גַּם אַתָּה-הַדָּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֵעָשֶׂה: כִּי-מִצַּאת חֹן בְּעֵינַי, וְאֶדְעָךָ בְּשֵׁם . י'ח וַיֹּאמֶר: הֲרֹאֵנִי נָא, אַתָּה-כְּבֹדְךָ . י'ט וַיֹּאמֶר, אֲנִי אֶעֱבִיר כָּל-טוֹבֵי עַל-פָּנֶיךָ, וְקִרְאֹתִי בְשֵׁם יְהוָה, לְפָנֶיךָ; וְחִנַּתִּי אֶת-אֲשֶׁר אֲחֹן, וְרַחֲמֹתִי אֶת-אֲשֶׁר אֲרַחֵם . כ וַיֹּאמֶר, לֹא תוּכַל לִרְאֹת אֶת-פָּנַי: כִּי לֹא-יִרְאֵנִי הָאָדָם, וְחִי . כא וַיֹּאמֶר יְהוָה, הִנֵּה מְקוֹם אֲתִי; וְנִצַּבְתָּ, עַל-הַצּוּר . כב וְהָיָה בְּעֵבֶר כְּבֹדִי, וְשָׁמַתִּיךָ בְּנִקְרַת הַצּוּר; וְשָׁפַתִּי כְּפִי עָלֶיךָ, עַד-עֲבָרִי . כג וְהִסְרֹתִי, אֶת-כְּפִי, וְרִאִיתָ, אֶת-אַחֲרִי; וּפָנִי, לֹא יִרְאוּ"

י וַיֹּאמֶר קִנָּא קִנָּאתִי לַיהוָה אֱלֹהֵי צָבָאוֹת, כִּי-עָזְבוּ בְרִיתִךָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל--אֶת-
מִזְבְּחֶיךָ הָרֶסוּ, וְאֶת-נְבִיאֶיךָ הָרְגוּ בַּחֶרֶב; וְאֹתָר אֲנִי לְבָדִי, וַיִּבְקְשׂוּ אֶת-נַפְשִׁי
לְקַחְתָּהּ .

הסבר: אליהו עונה לה' ואומר שמה שהביא אותו למערה היא הקנאה הגדולה לה' שהוא פעל בכל כוחו בשליחות ה' מתוך אהבה גדולה, קינאה שלא משאירה מקום להתחשב בשום דבר חוץ מהשליחות כדבר ה', והעם חטאו עזבו את האמונה בה', הרסו את המזבח והרגו את הנביאים ורק אני נשארתי לבדי וגם אותי רוצים להרוג.

הערה: אליהו מוציא שם רע על בני ישראל, כאשר הוא אומר לפני ה' שבני ישראל עזבו את בריתו, מצופה מנביא שיגן על עמו בעומדו לפני ה' זאת הגישה הקנאית של אליהו שבוחר במידת הדין על פני מידת החסד.

הערה: בהלכות ברית מילה שבשולחן ערוך נכתב :

”נוהגין לעשות כיסא לאליהו שנקרא מלאך הברית, וכשמניחו יאמר בפיו שהוא כיסא אליהו (שולחן ערוך, יורה דעה, סימן רס"ה, סעיף י"א), מקורו של המנהג בספר פרקי דרבי אליעזר, שם מסופר על דברי אליהו בפרקנו, אליהו הנביא התלונן לפני האלהים כי עם ישראל עזב את בריתו: קנא קנאתי לה' אֱלֹהֵי צָבָאוֹת כִּי עָזְבוּ בְרִיתִךָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". אמר לו על כך אלהים: "... שאין ישראל עושין ברית מילה עד שאתה רואה בעיניך". ומסיים בפרקי דרבי אליעזר: "מכאן התקינו חכמים שיהיו עושים מושב כבוד למלאך, מדרש זה מובא גם בספר הזוהר.

לפי המדרש אליהו הנביא מגיע לכל ברית מילה בעם ישראל, מאחר והוא הוציא שם רע על עם ישראל בדבריו אל ה' בפרקנו, על כך שעם ישראל הפסיקו לקיים את ברית המילה.

יֹאמֶר, צֵא וְעִמְדָהּ בְּהָר לִפְנֵי יְהוָה, וְהִנֵּה יְהוָה עֹבֵר וְרוּחַ גְּדֹלָה וְחֹזֶק מִפָּרֶק
הָרִים וּמִשֹּׁפָר סִלְעִים לִפְנֵי יְהוָה, לֹא בְרוּחַ יְהוָה; וְאַחֲרֵי הָרוּחַ רֶעַשׁ, לֹא בְרֶעַשׁ
יְהוָה. יֵב וְאַחֲרֵי הָרֶעַשׁ אֵשׁ, לֹא בְּאֵשׁ יְהוָה; וְאַחֲרֵי הָאֵשׁ, קוֹל דְּמָמָה דְּקָה .
יִג וַיְהִי כְּשִׁמְעַע אֱלֹהֵי, וַיִּלֵּט פָּנָיו בְּאַדְרָתוֹ, וַיֵּצֵא, וַיַּעֲמֵד פֶּתַח הַמַּעְרָה; וְהִנֵּה אֱלֹהֵי,
קוֹל, וַיֹּאמֶר, מֶה-לָּךְ פֶּה אֱלֹהֵי .

הסבר: ה' מעביר שיעור נוסף לאליהו דרך התגלות ייחודית, הדומה להתגלות ה' למשה. ה' אומר לאליהו לצאת ולעמוד על ההר, והוא עובר על פניו. בשלב הראשון עוברת רוח חזקה המסוגלת לשבור סלעים, אך ה' אינו מופיע. אחר כך עובר רעש חזק, וגם בו ה' אינו מופיע. לאחר מכן עוברת אש, אך גם בה ה' אינו מופיע. ואז נשמע קול דממה דקה — שקט מוחלט. אליהו מבין שה' מתגלה אליו, והוא מכסה את פניו במעילו. ה' פונה אליו ושואל אותו: "מה אתה עושה כאן, אליהו?" — בדיוק אותה השאלה שנשאל אליהו בתחילת ההתגלות.

הערה: בהתגלות, הראה הקב"ה לאליהו את הדרך שהוא פועל ומתגלה בה בעולם. אומנם בכוחו לשלוח רוח ולפרק הרים וסלעים, להשמיע רעש ולהבעיר אש, ובכל זאת – לא ברוח, לא ברעש ולא באש אלא בקול דממה דקה. בדרך זו ביקש ה' ללמדו איך הנביא, שליח ה', אמור לפעול בעולם – ללא רעש ואש "כמו שעשה אליהו בקנאתו לה' צבאות שעצר את השמים ושחט את נביאי הבעל" (המלבי"ם), אלא "בקול דממה, וימשכו את העם באהבה ובדברים רכים", במילים אחרות הקב"ה הביע את הסתייגותו מדרכו של אליהו

יד ויאמר קנא קנאתי ליהוה אלהי צבאות, כי-עזבו בריתך בני ישראל-- את-מזבחתיך הרסו, ואת-נביאיך הרגו בחרב; ואתר אני לבדי, ויבקשו את-נפשי לקחתה.

הסבר: אליהו חוזר על אותה התשובה ומשתמש באותם המילים שהשתמש בהם בפעם הראשונה שה' שאל אותו מה הוא עושה כאן, מטרת ההתגלות של ה' היתה ללמד את אליהו שה' מופיע בדממה, כלומר אם הוא רוצה להשפיע על עם ישראל שיחזור בתשובה עליו להביא את דבר ה' לא מתוך קנאות לה' ומידת הדין, אלא בדממה ובמידת החסד, ואליהו דבק בעמדתו שעליו להיות נביא הפועל מתוך קיטרוג ושימת דגש על חטאי ישראל.

טו ויאמר יהוה אליו, לך שוב לדרכך מדברה דמשק; ובאת, ומשחת את-חזאל למלך--על-ארם. טז ואת יהוא בן-נמשי, תמשח למלך על-ישראל; ואת-אלישע בן-שפט מאבל מחולה, תמשח לנביא תחתיך.

הסבר: ה' מצווה על אליהו ללכת לדמשק ולמנות את חזאל להיות מלך על ארם ואת יהוא בן נמשי למלך על ישראל (במקום אחאב), ה' רואה שאליהו לא הבין את המסר כיצד מצופה ממנו לנהוג כנביא ושליח ה', ולכן מבקש ממנו למנות במקומו את אלישע בן שפט, מדובר במקרה יוצא דופן בו הנביא מפוטר מתפקידו.

יז והיה, הנמלט מחרב חזאל--ימית יהוא; והנמלט מחרב יהוא, ימית אלישע.

הסבר: ה' מסביר לאליהו את הסיבה למינויים החדשים, שחזאל מלך ארם ילחם מול ישראל ויהרוג את כל החוטאים ומי שיצליח להימלט ממלך ארם יהרוג אותו יהוא מלך ישראל ומי שיצליחו להימלט משניהם יהרוג אותם אלישע הנביא שיבוא במקומך.

יח וְהִשְׁאֲרֵתִי בְּיִשְׂרָאֵל, שְׁבַעַת אֲלָפִים: כָּל-הַבְּרָכִים, אֲשֶׁר לֹא-כָרְעוּ לַפֶּעַל, וְכָל-הַפֶּה, אֲשֶׁר לֹא-נָשַׁק לוֹ .

הסבר: מבני ישראל ישארו כשבעת אלפים אנשים שלא הלכו אחרי עבודת הבעל.

נשים לב!! אליהו טען בפני ה' וכנגד עם ישראל שהוא נשאר לבדו באמונה בה' בעוד בני ישראל עזבו את הברית, מפסי' י"ח אנו רואים שהיו שבעת אלפים אנשים שלא הלכו אחרי עבודת הבעל, זאת הוכחה נוספת עד כמה אליהו בחר כנביא להתמקד בחטאי ישראל ולא בזכויות שלהם.

שאלה:

קראו את פסוקים י"ג–י"ח. האם לדעתכם הבין אליהו את המסר של המראה? נמקו!

תשובה:

אליהו לא למד את המסר מהמראה שראה בנקרת הצור (במערה בהר חורב), שה' רצה ללמד אותו שהוא לא מופיע ברוח ברעש או באש, לא בקנאות ובמידת הדין כפי שאלהו נהג בנבואתו, אלא בדממה במידת החסד, כפי שפעלו הנביאים בעבר שלימדו זכות על ישראל גם כאשר חטאו.

אנו רואים שאלהו לא למד את המסר גם מהעובדה שה' החליט להחליף אותו באלישע הנביא.

שאלה: מהי משמעות המינויים שצווה ה' את אליהו לעשות?

תשובה: פרשנים הבינו בדרכים שונות את משמעות הציווי לאלהו.

מצודת דוד ראה בציווי של הקב"ה, מילוי בקשתו של אליהו: " לפי שביקש אליהו נקמה מישראל, ציווה לו המקום למשוח אלו, והם יהיו השליחים בדבר הנקם" (ואמנם לפי פסוקים י"ז–י"ח מטרת המינויים הללו היא לבער את עבודת הבעל מישראל באמצעות המתת עובדי הבעל

לפי רש"י משמעות הציווי למשוח את אלישע לנביא תחת אליהו היא שהקב"ה לא רצה שאלהו ימשיך בתפקידו. הקב"ה לא הסכים עם דרכו הקנאית של אליהו. רש"י ציטט את דברי חז"ל, לפיהם אמר הקב"ה לאלהו: " אי איפשי (אינני רוצה) בנביאותך" (רש"י, י"ט, ט"ז).

יט וַיִּלֶךְ מִשָּׁם וַיִּמָּצֵא אֶת-אֱלִישֶׁע בֶּן-שָׁפָט, וְהוּא חָרָשׁ, שְׁנַיִם-עָשָׂר צִמְדִּים לִפְנָיו, וְהוּא בְּשָׁנָיִם הָעָשָׂר; וַיַּעֲבֹר אֵלָיו, וַיִּשְׁלַךְ אֶדְרֵתוֹ אֵלָיו .

הסבר: אליהו הולך ופוגש את אלישע בן שפט בזמן שאלישע חורש עם שנים עשר זוגות של בקר, (כלומר מדובר היה בחלקת אדמה גדולה), ואלישע הלך בסוף הבקר, אליהו השליך על אלישע את גלימת המעיל שלו, בכך מינה אותו לנביא, וכן האיר את נפשו של אלישע והעביר אליו משהו מכוחו שלו. ברגע זה נוצר קשר פנימי עמוק בין השניים, עד כדי כך שאלישע רצה מיד לדבוק בו, ואולם אליהו המשיך ללכת בלי לומר מלה.

כ וַיַּעֲזֹב אֶת-הַבָּקָר, וַיֵּרֶץ אַחֲרֵי אֱלֹהָיו, וַיֹּאמֶר אֲשֶׁקֶה-נָּא לְאָבִי וּלְאִמִּי, וְאֶלְכָּה
אַחֲרָיָד; וַיֹּאמֶר לוֹ לָדָּ שׁוּב, כִּי מָה-עָשִׂיתִי לָךְ .

הסבר:

אלישע עזב את הבקר ורץ אחרי אליהו הוא רצה לדבוק בו וביקש ממנו שימתין לו עד שילך לאביו ולאִימו לנשק אותם לפרידה, אליהו עונה לאלישע שיעזב אותו .

כא וַיָּשָׁב מֵאַחֲרָיו וַיִּקַּח אֶת-צֶמֶד הַבָּקָר וַיִּזְבְּחֵהוּ, וּבְכָלִי הַבָּקָר בְּשָׁלֹם
הַבָּשָׂר, וַיִּתֵּן לָעֶם, וַיֹּאכְלוּ; וַיָּקֶם, וַיֵּלֶךְ אַחֲרֵי אֱלֹהָיו-וַיִּשְׁרְתֵהוּ .

הסבר:

אלישע חוזר אל הבקר ומקריב אותו לה', בין שאלישע חזר לנשק להוריו, ובין שלא עשה זאת, באותה שעה הוא חדל להיות האיכר מאבל מחולה ונהיה נביא. בטקס זביחת הבקר שערך ציין שהוא מפסיק את קשריו עם עולמו של האיכר. את הבשר חילק ליתר החורשים, ואולי לבני המקום האחרים. וַיָּקֶם וַיֵּלֶךְ אַחֲרֵי אֱלֹהָיו וַיִּשְׁרְתֵהוּ במקום הנער ששירתו עד שהגיע לבאר-שבע. בכך מימש אליהו את השליחות שהוטלה עליו למנות לו ממלא מקום. את שתי המשימות האחרות שה' הטיל עליו – משיחת חזאל ויהוא – לא מימש אליהו באופן ישיר ; אלישע, ממשיכו, הוא שהוציאן אל הפועל.

מלכים א פרק כ'

הערה: הפרק הוא לא חלק מהלימוד לבגרות, הסיכום הקצר נלקח מאתר המכללה האקדמית הרצוג.

פרקנו מספר על שתי מלחמות של אחאב מלך ישראל עם בן הדד מלך ארם. שתי המלחמות מתוארות באריכות יחסית, והן נערכו שנה אחרי שנה.

המלחמה הראשונה נגד ארם (א-כה)

בן הדד עולה על שומרון להילחם עליה "וּשְׁלָשִׁים וּשְׁנַיִם מֵלָךְ אֹתוֹ וְסוֹס וָרֶכֶב". בן הדד מבקש מאחאב להיכנע, והוא מסכים. אך לאחר שבן הדד מגזים בדרישותיו, אחאב מפנה את ההכרעה אל זקני העם והם מחזקים אותו שלא להיכנע. בן הדד מתפאר שהוא יכבוש את שומרון בקלות, ואחאב עונה לו במשפט שהפך לביטוי: "אֵל יִתְהַלֵּל חֲגֹר כְּמִפְתָּח" (יא). אחאב מקבל חיזוק גם מנביא שאומר לו "הֲנִי נֹתֵן בְּיָדְךָ הַיּוֹם וְיָדְעָתָּ כִּי אֲנִי ה'". (יג). ארם וישראל יוצאים למלחמה, אך מכיוון שבן הדד מגיע ללחימה שיכור – ישראל מצליחים לנצח את ארם. לאחר הניצחון הנביא מנבא לאחאב שבעוד שנה, ישוב מלך ארם וילחם בישראל.

המלחמה השנייה נגד ארם (כו-מג)

כדברי הנביא, לאחר שנה מגיע בן הדד ונלחם שוב בישראל. לפני המלחמה מגיע איש א-להים לאחאב ומוסר בפניו נבואת ניצחון: "כֹּה אָמַר ה' יְעֹן אֲשֶׁר אָמְרוּ אֲרָם אֱלֹהֵי הָרִים ה' וְלֹא אֱלֹהֵי עֲמָקִים הוּא וְנִתַּתִּי אֶת כָּל הַקְּמוֹן הַגָּדוֹל הַזֶּה בְּיָדְךָ וַיִּדְעוּתָם כִּי אֲנִי ה'". (כח). גם הפעם מצליח הצבא הישראלי להביס את צבא ארם. עבדי בן הדד מנסים לשכנע אותו להפסיק להילחם ולכרות ברית עם אחאב. בן הדד מסכים, וארם כורתים ברית עם ישראל. אחאב מכנה את בן הדד "אחי", ומשחרר אותו בכבוד. לאחר כריתת הברית מגיע נביא לאחאב ומוכיח אותו על כך שכרת ברית עם ארם, ואף גוזר על אחאב עונש: "וְהָיְתָה נִפְשְׁךָ תַּחַת נִפְשׁוֹ וְעַמְּךָ תַּחַת עַמּוֹ" (מב)

מלכים פרק כ"א פס' א'-ט"ז

סיפור כרם נבות היזרעאלי

רקע: אחאב מעוניין בכרם של נבות וכאשר נבות מסרב למכור לו אותו איזבל אשתו מקבלת על עצמה לפתור את הבעיה ומפלילה את נבות על לא עוול בכפו. לאחר המעשה אחאב אומנם יורש את הכרם אך אליהו הנביא מבשר לו על סוף השושלת שלו.

א וַיְהִי, אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, כִּרְם הָיָה לְנָבוֹת הַיִּזְרְעֵאלִי, אֲשֶׁר בְּיִזְרְעֵאל--אֶצֶל הַיֵּכֶל אַחָב, מֶלֶךְ שְׁמֶרוֹן .

הסבר: לאחר המלחמה נגד ארם, אחאב חטא בחטא נוסף, לאדם בשם נבות שהיה גר ביזרעאל היה כרם, הכרם של נבות היה ליד אחד מהארמונות של אחאב מלך שומרון. (אחאב אמנם היה גר בשומרון, אך היו לו ארמונות במקומות נוספים, וליד אחד הארמונות האלה שהיה ביזרעאל, היה כרמו של נבות).

**ב וַיִּדְבֹּר אַחֲבָב אֶל-נָבוֹת לֵאמֹר תִּנֶּה-לִּי אֶת-כְּרָמְךָ וַיְהִי-לִי לְגֶן-יָרֵק, כִּי הוּא קָרוֹב
אֶצֶל בֵּיתִי, וְאֶתְנָה לָךְ תַּחֲתָיו, כָּרֶם טוֹב מְמֵנִי; אִם טוֹב בְּעֵינֶיךָ, אֶתְנָה-לָךְ כֶּסֶף
מִחִיר זֶה .**

הסבר: אחאב ביקש מנבות שיתן לו את הכרם שלו, על מנת שאשתול בה ירקות, אחאב מסביר את בקשתו בכך שהכרם של נבות צמוד אל אחד מהארמונות שלו, אחאב מציע לנבות תמורת הכרם שיתן לו לתת לו כרם טובה יותר במקום או כסף כתשלום תמורת הכרם.

ג וַיֹּאמֶר נָבוֹת, אֶל-אַחֲבָב: חֲלִילָה לִּי מִיְהוָה, מִתַּתִּי אֶת-נַחֲלַת אֲבוֹתַי לָךְ .

הסבר: נבות הסביר לאחאב שהוא לא יכול למכור לו את השדה השייכת למשפחתו, מאחר ויש איסור מהתורה על מכירת שדה לצמתות (לתמיד).

**ד וַיָּבֹא אַחֲבָב אֶל-בֵּיתוֹ סוֹ וְזָעַף, עַל-הַדָּבָר אֲשֶׁר-דָּבַר אֵלָיו נָבוֹת הַיִּזְרְעֵאלִי,
וַיֹּאמֶר, לֹא-אֶתֶּן לָךְ אֶת-נַחֲלַת אֲבוֹתַי; וַיִּשְׁכַּב, עַל-מִטָּתוֹ, וַיֵּסֶב אֶת-פָּנָיו, וְלֹא-
אָכַל לֶחֶם .**

הסבר: אחאב חזר לביתו כועס, על כך שנבות לא הסכים למכור לו את הכרם שלו, הוא נשכב על מיטתו סובב את פניו שלא יראו אותם ולא הסכים לאכול לחם.

**ה וַתָּבֹא אֵלָיו, אִיזָבֵל אִשְׁתּוֹ; וַתִּדְבֹּר אֵלָיו, מֵה-זֶה רוּחַךְ סָרָה, וַאֲיִנֶּךָ, אֲכַל
לֶחֶם . ו וַיִּדְבֹּר אֵלֶיהָ, כִּי-אֶדְבֹּר אֶל-נָבוֹת הַיִּזְרְעֵאלִי וַאֲמַר לוֹ תִּנֶּה-לִּי אֶת-
כְּרָמְךָ בְּכֶסֶף, אוֹ אִם-חֲפֹץ אַתָּה, אֶתְנָה-לָךְ כָּרֶם תַּחֲתָיו; וַיֹּאמֶר, לֹא-אֶתֶּן לָךְ
אֶת-כְּרָמִי**

הסבר: איזבל באה אל אחאב ושאלה אותו מדוע הוא עצוב ומדוכא ולמה הפסקת לאכול לחם? אחאב ענה לה ושיתף אותה בסירוב של נבות למכור לו את הכרם גם אחרי שהוא הציע לו כרם אחרת במקום הכרם שלו או כסף.

**ו וַתֹּאמֶר אֵלָיו, אִיזָבֵל אִשְׁתּוֹ, אַתָּה, עָתָה תַעֲשֶׂה מְלוּכָה עַל-יִשְׂרָאֵל; קוּם
אֲכַל-לֶחֶם, וַיֵּטֶב לְבָד--אֲנִי אֶתֶּן לָךְ, אֶת-כָּרֶם נָבוֹת הַיִּזְרְעֵאלִי .**

הסבר: איזבל אומרת לאחאב כך אתה חושב לעשות מלוכה בישראל? היא אומרת לו לקום ולאכול לחם, כך הוא ירגיש טוב יותר והיא תדאג שכרם נבות היזרעאלי תהיה שייכת לו.

הערה: איזבל לעגה לאחאב, היא חשבה שמלך צריך לעמוד על דרישותיו ולהשיג את מבוקשו ולדחות את סירובו של נבות. איזבל הבטיחה לאחאב שהיא תדאג שכרם נבות יינתן לו, וביקשה ממנו לקום ולאכול.

הערה: סירובו של נבות לתת את כרמו לאחאב חוזר שלוש פעמים בכתוב.
 בפעם הראשונה מפי נבות עצמו: "חֲלִילָה לִי מִיְהוָה, מִתַּתִּי אֶת-נַחֲלַת אֲבֹתֵי לָךְ"
 בפעם השנייה – "בראשו" של אחאב כאשר אחאב משחזר לעצמו את מה שאירע:
 "וַיֹּאמֶר, לֹא-אֶתֶּן לָךְ אֶת-נַחֲלַת אֲבֹתַי"
 ובפעם השלישית כאשר אחאב מתאר את ההתרחשות לאיזבל: "וַיֹּאמֶר, לֹא-אֶתֶּן לָךְ אֶת-כְּרָמִי"

נשים לב לשינוי שחל בהצגת תשובת נבות:
 א. נבות נימק את סירובו בנאמנות לקב"ה ולמשפחתו והזכיר את ה' בתשובתו.,
 ב. בתודעתו של אחאב הנאמנות לקב"ה מושמטת והדגש הוא על הנאמנות למשפחה והסירוב האישי לאחאב
 ג. לאיזבל אחאב מציג את הסירוב כאישי ושרירותי ואינו מציין את נימוקיו של נבות.

ח וַתִּכְתֹּב סִפְרִים בְּשֵׁם אַחְאָב, וַתַּחֲתֶם בְּחֶתְמוֹ; וַתִּשְׁלַח הַסִּפְרִים (סִפְרִים), אֶל-הַזִּקְנִים וְאֶל-הַחֲרִים אֲשֶׁר בְּעִירוֹ, הַיֹּשְׁבִים, אֶת-נָבוֹת .

הסבר: איזבל מוציאה ספרים בשם ובחתימת אחאב, היא שלחה את הספרים לשרים ביזרעאל

ט וַתִּכְתֹּב בְּסִפְרִים, לֵאמֹר: קְרָאוּ-צוֹם, וְהָשִׁיבוּ אֶת-נָבוֹת בְּרֹאשׁ הָעָם . י וְהוֹשִׁיבוּ שְׁנֵים אֲנָשִׁים בְּנֵי-בְלִיעֵל, נֶגְדוֹ, וַיַּעֲדֵהוּ לֵאמֹר, בְּרַכְתָּ אֱלֹהִים וּמֶלֶךְ; וְהוֹצִיאתָהוּ וְסִקְלָהוּ, וְיָמָת .

הסבר: איזבל כתבה בספרים לשרים לעשות אספה ולעשות משפט לנבות, היא מצווה עליהם לדאוג לשני עדי שקר שיעדו נגד נבות ויאמרו שהוא קלל את ה' ואת המלך אחאב, ועל כך יהיה גזר דינו מיתה בסקילה.

יא וַיַּעֲשׂוּ אֲנָשֵׁי עִירוֹ הַזִּקְנִים וְהַחֲרִים, אֲשֶׁר הַיֹּשְׁבִים בְּעִירוֹ, כַּאֲשֶׁר שָׁלְחָה אֲלֵיהֶם, אִיזָבֵל--כַּאֲשֶׁר כָּתוּב בְּסִפְרִים, אֲשֶׁר שָׁלְחָה אֲלֵיהֶם . יב קְרָאוּ, צוֹם; וְהָשִׁיבוּ אֶת-נָבוֹת, בְּרֹאשׁ הָעָם . יג וַיָּבֹאוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים בְּנֵי-בְלִיעֵל, וַיֵּשְׁבוּ נֶגְדוֹ, וַיַּעֲדֵהוּ אֲנָשֵׁי הַבְּלִיעֵל אֶת-נָבוֹת נֶגְדַּת הָעָם לֵאמֹר, בְּרַךְ נָבוֹת אֱלֹהִים וּמֶלֶךְ; וַיֵּצֵאתָ מִחוּץ לְעִיר, וַיִּסְקְלָהוּ בָּאֲבָנִים וְיָמָת

הסבר: וכך עושים הזקנים והשרים הם מארגנים אספה ומעמידים את נבות למשפט, הם מארגנים עדי שקר שיעדו שנבות קלל את ה' ואת המלך אחאב, נבות נענש במיתה בסקילה.

יד וישלחו, אל-איזבל לאמר: סקל נבות, וימת .

הסבר: הם שולחים לאיזבל את הבשורה שנבות מת בסקילה.

שאלה: מדוע העלילה איזבל על מהות שקילל גם את המלך?

תשובה: איזבל הכירה את החוק, והיא מנצלת את החוק לטובתה. אדם המוצא להורג בגלל מרידה במלך - רכושו מוחרם, והמלך הוא היורש את רכושו. חוק זה נקבע כהלכה קבועה, וכך כותב גם רמב"ם: "כל הרוגי המלך - ממונם למלך" (הלכות מלכים ד ט).

טו ויהי כשמע איזבל, כי-סקל נבות וימת; ותאמר איזבל אל-אחאב, קום רש את-פרם נבות היזרעאלי אשר מאן לתת-לך בכסף--כי אין נבות חי, כי-מת .

הסבר: איזבל מקבלת את הבשורה על ביצוע המשפט והוצאתו להורג בסקילה של נבות, היא משתפת את אחאב ואומרת לו לרדת ולקחת את הכרם של נבות אותה הכרם שהוא סירב לתת לך תמורת תשלום.

טז ויהי כשמע אחאב, כי מת נבות; ויקם אחאב, לרדת אל-פרם נבות היזרעאלי--לרשתו.

הסבר: אחאב שומע שנבות מת והוא יורד לכרם ויורש אותה.

הערה:

לפי תפיסת עולמה של איזבל – מלך רשאי להשתמש בכל דרך ואמצעי כוחני כדי להשיג את מטרתו ואסור לסרב לבקשתו.

לפי תפיסת עולמו של אחאב – לכל אזרח יש זכות על רכושו הפרטי והמלך אינו רשאי להוציא אותו ממנו בכוח.

הערה: בספר שמואל פרק ח', מופיע בדברי שמואל על משפט המלך: " וְאֶת-שְׁדֹתֵיכֶם וְאֶת-כְּרָמֵיכֶם וְזִיתֵיכֶם, הַטּוֹבִים--יָקַח; וְנָתַן, לְעַבְדֵּי", לכאורה מותר למלך לקחת ללא רשות את השדות, אך בפרקנו אנו רואים שאין זה פשוט ומדובר בעניין רגיש והמלך צריך להצדיק את לקחת הכרם.

דבר ה' אל אחאב:

יְזַוְּהִי, דָּבָר-יְהוָה, אֶל-אֱלֹהֵי הַתְּשֻׁבִּי, יֹאמֶר . יַח קוֹם רֹד, לְקִרְאֵת אַחְאָב מֶלֶךְ-יִשְׂרָאֵל--אֲשֶׁר בְּשִׁמְרוֹן; הִנֵּה בְּכֶרֶם נְבוֹת, אֲשֶׁר-יֹרֵד שָׁם לְרִשְׁתּוֹ

הסבר: ה' פונה לאליהו ומצווה עליו ללכת לאחאב מלך ישראל אשר נמצא בכרם נבות אותה הוא ירש.

יֵט וְדַבֶּרֶת אֵלָיו לֵאמֹר, כֹּה אָמַר יְהוָה, הֲרִצְחֶתָּ, וְגַם-יִרְשֶׁתָּ; וְדַבֶּרֶת אֵלָיו לֵאמֹר, כֹּה אָמַר יְהוָה, בְּמָקוֹם אֲשֶׁר לָקְקוּ הַכְּלָבִים אֶת-דָּם נְבוֹת, יִלְקֹוּ הַכְּלָבִים אֶת-דָּמְךָ גַּם-אֵתָּה

הסבר:

הערה: ה' מצוה על אליהו לשאול את אחאב " הֲרִצְחֶתָּ, וְגַם-יִרְשֶׁתָּ?!" שאלה שהפכה להיות מטבע לשון המשמשת גם בימינו לתיאור עוול שנעשה על גבי עוול, עוול שנהנים מתוצאותיו.

אליהו מתנבא בפני אחאב על עתידו ואומר לו שהוא ימות כעונש על מעשיו כנגד נבות, הוא משתמש בתיאור קשה שהכלבים ילקקו את דמו כפי שהם לקקו את דמו של נבות אחרי מותו.

הערה: אליהו האשים את אחאב בשני דברים:

- א. רצח נבות,
- ב. וגזלת אדמתו.

אחאב אומנם לא הגה את רעיון רציחתו של נבות, אך תאוותו לכרם נבות, בחירתו לאפשר לאיזבל חופש פעולה לביים משפט שקר, שהוביל למותו של נבות וירושת כרמו מבלי לברר כיצד אירע הדבר הפכו אותו לאחראי למותו של נבות.

כ. וַיֹּאמֶר אַחְאָב אֶל-אֱלֹהֵי, הַמְצִאתִנִּי אִיבִי; וַיֹּאמֶר מְצִאתִי--יַעַן הִתְמַכְּרָךְ, לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה .

הסבר: אחאב קטע את דבריו של אליהו ושאל אותו, אתה האויב שלי ולכן אתה קובע שאני אחראי למיתתו של נבות. אחאב טוען כלפי אליהו שלא הוא הרג את נבות, אלא איזבל, וכל הסיבה שאלהו מטיל את האשמה עליו היא רק בגלל שהוא (אליהו) שונא אותו (את אחאב), אליהו ענה לאחאב: מצאתי אותך אשם במיתתו של נבות. גם אם איזבל היא זאת שארגנה את המשפט המבוים, העניין נעשה בידעתך ויכולת למנוע זאת, מרוב שאתה חוטא, הרי זה נחשב כאילו שאתה מכור לעשות הרע בעיני ה', וכל מה שאתה רוצה לעשות הוא רק להכעיס את ה'

כא הִנֵּנִי מִבֵּי אֵלֶיךָ רָעָה, וּבְעֵרְתִּי אַחֲרֶיךָ; וְהִכְרַתִּי לְאַחֲאֵב מִשְׁתֵּינִ בְּקִיר, וְעֲצוֹר וְעֲזוֹב בְּיִשְׂרָאֵל .

הסבר: אליהו ממשיך ואומר, אני (ה') אביא עליך (אחאב) פורענות שכוללת את הדברים הבאים:

1. **וּבְעֵרְתִּי אַחֲרֶיךָ -** אשמיד אותך עד תום, לא יישאר ממך זכר.
2. **וְהִכְרַתִּי לְאַחֲאֵב מִשְׁתֵּינִ בְּקִיר -** אכרית כל אחד מהזכרים שייצא מזרעך.
3. **וְעֲצוֹר -** וכן אכרית גם את הממון המכונס בבית ששייך לאחאב.
4. **וְעֲזוֹב -** וגם אכרית את המקנה שבשדות ששייך לאחאב ואעשה כל זאת לפני כל ישראל בפרסום גדול וכולם ידעו על כך.

כב וְנָתַתִּי אֶת-בֵּיתְךָ, כְּבֵית יִרְבֶּעַם בֶּן-נִבְטַן, בְּעֶשֶׂא בֶן-אֲחִיָּה: אֶל-הַפֶּעַס אֲשֶׁר הִכְעַסְתָּ, וְתַחַטָּא אֶת-יִשְׂרָאֵל .

הסבר: אליהו ממשיך ואומר שה' יעביר את בית אחאב מכס המלוכה, כפי שהוא עשה לירבעם ולבעשא, כל זאת בגלל שחטאת וגרמת לכל הממלכה לחטוא.

כג וגם-לְאִיזָבֵל--דָּבָר יִהְיֶה, לְאֹמֹר: הַכְּלָבִים יֹאכְלוּ אֶת-אִיזָבֵל, בְּחָל יִזְרְעָאֵל

הסבר: אליהו מתנבא גם על עתיד איזבל ואומר שהיא תמות בענק יזרעאל, והכלבים יאכלו את הגופה שלה, זהו תיאור של מוות מבזה.

כד הַמֵּת לְאַחֲאֵב בְּעִיר, יֹאכְלוּ הַכְּלָבִים; וְהַמֵּת, בְּשָׂדֵה, יֹאכְלוּ, עוֹף הַשָּׁמַיִם .

הסבר: את צאצאיו של אחאב שימותו בעיר, במקום מיושב – יאכלו הכלבים את נבלותיהם, ואילו את צאצאיו של אחאב שימותו בשדה, במקום שאינו מיושב ואין שם כלבים – יאכלו העופות את נבלות

כה רק, לא-הִיָּה כֶּאֱחָאָב, אֲשֶׁר הִתְמַכֵּר, לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה--אֲשֶׁר-
הִסְתָּה אֹתוֹ, אֵיזָבֵל אִשְׁתּוֹ. כֹּו וַיִּתְּעַב מְאֹד, לְלֶכֶת אַחֲרֵי הַגִּלְלִים--כָּל,
אֲשֶׁר עָשׂוּ הָאֻמִּרִי, אֲשֶׁר הוֹרִישׁ יְהוָה, מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל.

הסבר: אליהו ממשיך בדברי הנבואה שלו אל אחאב: לא היה אחד מכל מלכי ישראל שהיה כאחאב. שאר מלכי ישראל שעבדו עבודה זרה, לא הייתה כוונת עבודתם לשם עבודת עבודה זרה, אלא כוונתם הייתה למנוע מהעם מלעלות לירושלים ולעבוד את ה' בבמות ולא בבית המקדש. לעומתם, אחאב הגדיל לעשות ועבד גם את הבעל והאשרה, ובנה בית מקדש אלילי במרכז הממלכה בעיר הבירה, ובכך הפך את פולחן הבעל לפולחן רשמי מטעם ובעידוד הממלכה, לא היה מלך כאחאב שעשה כל כך הרבה רע בעיני ה'. אחאב עשה כל כך הרבה מעשים שהיו רעים בעיני ה', עד שהדבר נחשב כאילו שהוא התמכר לעשות רע/

אחאב פעל כך בגלל איזבל אשתו שפיתתה אותו, והוא נגרר אחריה, בכך שאחאב עבד עבודה זרה, הוא עשה אותם מעשים שעשו האמורי שה' גירש מארץ ישראל, כשבני ישראל כבשו את הארץ. הנביא מדמה את התנהגותו של אחאב ומעשיו לדרך שבה נהגו יושבי הארץ שה' גירש מפני בני ישראל.

כֹּו וַיְהִי כְשֶׁמַּע אַחָאָב אֶת-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, וַיִּקְרַע בְּגָדָיו, וַיֵּשֶׁם-שֵׁק עַל-
בָּשָׂרוֹ, וַיֵּצֹם; וַיִּשְׁכַּב בַּשָּׁק, וַיִּהְיֶה אֵט.

הסבר: כשאחאב שמע את דבריו של אליהו, הוא עשה חמישה דברים שהראו שהוא מצטער על מעשיו:

1. **וַיִּקְרַע בְּגָדָיו** - הוא קרע את בגדיו.
2. **וַיֵּשֶׁם שֵׁק עַל בָּשָׂרוֹ** - והוא גם לבש שק.
3. **וַיֵּצֹם** - והוא גם צם.
4. **וַיִּשְׁכַּב בַּשָּׁק** - והוא גם הלך לישון כשהוא לבש את השק.
5. **וַיִּהְיֶה אֵט** - והוא גם הלך בנחת, הלך והסתובב כאדם דואג

**כח ויהי, דבר-יהוה, אל-אליהו התשבי, לאמר. כט הראית, פי-נכנע
אחאב מלפני; יען פי-נכנע מפני, לא-אבי הרעה בימיו-- בימי בנו, אביא
הרעה על-ביתו.**

הסבר: כך אמר ה' לאליהו בדברי הנבואה: האם שמת לב שאחאב נכנע מלפניי, ושהוא מתחרט על מעשיו, ובגלל שאחאב נכנע מפניי, לא אביא את הנבואה הרעה על בני ביתו בחייו. הפורענות על בית אחאב לא תתקיים בחייו של אחאב (אך אחאב כן נענש ונהרג על ידי חיילי ארם), ואביא את הפורענות על ביתו בימי בנו של אחאב. השמדת בית אחאב תתקיים בימי בנו (ואכן יהוא השמיד את בית אחאב בזמן שיהורם בן אחאב מלך על ישראל).

הערה: דמותו של אחאב- הקווים הבולטים שעמדנו עליהם בלימוד הפרקים הציגו את אחאב כמלך רשע שפגע קשות במצב הרוחני של העם – גם בתחום של בין אדם למקום וגם בתחום שבין אדם לחברו:

1. הוא בנה בעיר הבירה בית מקדש אליל
 2. נשא אישה נוכריה שהכניסה פולחן אלילי ורדפה אחרי נביאי ה'.
- גם לאחר מעמד הר הכרמל פעלה איזבל ללא הגבלה מטעמו של אחאב. בסופו של דבר אחאב איפשר לה לרצוח את נבות והמעשה נחשב לגנותו.
- מצד שני יש צדדים חיוביים בהתנהלותו של אחאב:
1. מדובר במלך שדאג לתושבי ממלכתו בימי הבצורת,
 2. במעמד הכרמל, אחאב נתן לאליהו את הזדמנות להוכיח שהוא נביא ה' ולהחזיר את העם בתשובה.
 3. אחאב עשה תשובה לאחר ששמע את התוכחה של אליהו ואת העונש הצפוי לו.

הערה: המורכבות של דמותו של אחאב באה לידי ביטוי בדברי חז"ל:

תלמוד בבלי סנהדרין דף ק"ב, עמוד ב: אמר רב נחמן: אחאב שקול היה [רש"י: מחצה עוונות ומחצה זכויות] שנאמר: "ויאמר ה' מי יפתה את אחאב ויעל ויפל ברמת גלעד? ויאמר זה בכה וזה אמר בכה" [רש"י: משמע שבקושי גדול נענש].

פרקי דרבי אליעזר, פרק מ"ג: תדע לך כוח הצדקה והתשובה. בוא וראה מאחאב מלך ישראל שעשה תשובה גדולה [!] שגזל וחמס ורצח, שנאמר: "הרצחת וגם ירשתה", ושלח וקרא ליהושפט מלך יהודה, והיה [יהושפט] נותן לו מלקות ארבעים בכל יום שלוש פעמים, ובצום ובתפילה היה משכים ומעריב לפני הקב"ה, והיה עוסק בתורה כל ימיו [!] ולא חזר למעשיו הרעים עוד [!] ונרצית תשובתו. שנאמר הראית, פי-נכנע אחאב מלפני;

מלכים ב' פרק ב' פס' א'-ט"ו

הערה: מסע הסתלקותו של אליהו, שבסופו עלה בסערה השמימה, עבר בארבע תחנות. במשך המסע התלווה אלישע לאליהו, ואליהם הצטרפו גם בני הנביאים שהיו באזור

תחנה ראשונה בגלגל:

א ויהי, בהעלות יהוה את-אליהו, בסערה, השמים; וילך אליהו ואלישע, מן-הגלגל .

הסבר: הפרק מתחיל בתיאור עליית אליהו בסערה השמימה, עניין שיתבאר בהמשך הפרק, אליהו הולך עם אלישע למקום שנקרא הגלגל..

תחנה שניה בבית-אל:

ב ויאמר אליהו אל-אלישע שב-נא פה, כי יהוה שלחני עד-בית-אל, ויאמר אלישע, חי-יהוה וחי-נפשי אם-אעזבך; וירדו, בית-אל .

הסבר: אליהו מבקש מאלישע להישאר ולשבת בגלגל, מאחר וה' עזוב אותו והם הולכים ביחד לבית-אל.

ג ויצאו בני-הנביאים אשר-בית-אל, אל-אלישע, ויאמרו אליו, הידעת כי היום יהוה לקח את-אדניך מעל ראשך; ויאמר גם-אני ידעתי, החשו .

הסבר: תלמידי הנביאים מבית – אל יצאו לקראת אלישע ושאלו אותו האם הוא יודע שהיום ה' לוקח אליו את האדון שלו את אליהו הנביא? אליהו עונה להם שהוא יודע, ומבקש מהם לשתוק ולא לפרסם את הדבר. (הסתלקותו של אליהו מדומה בלשון תלמידי הנביאים כהסרת הכתר מעל ראשו של אלישע).

תחנה שלישית ירחו:

ד ויאמר לו אליהו אלישע שב-נא פה, כי יהוה שלחני ירחו, ויאמר, חי-יהוה וחי-נפשי אם-אעזבך; ויבאו, ירחו .

הסבר: אליהו אומר לאלישע לשבת ולהישאר בבית-אל, כי ה' שלח אותו ללכת לירחו, אלישע נשבע לאליהו שהוא ימשיך ללכת איתו גם לירחו.

ה וַיִּגְשׁוּ בְנֵי-הַנְּבִיאִים אֶשֶׁר-בִּירְחוֹ, אֶל-אֱלִישָׁע, וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו, הִיזְדַּעַת פִּי הַיּוֹם יְהוָה לִקְחַת אֶת-אֲדֹנֶיךָ מֵעַל רֹאשְׁךָ; וַיֹּאמֶר גַּם-אֲנִי יִדְעָתִי, הֲחָשׂוּ

הסבר: תלמידי הנביאים שבירחו הולכים לקראת אלישע ושואלים אותו האם הוא יודע שהיום ה' לוקח את אליהו הנביא, אלישע עונה להם שהוא יודע ומבקש מהם לשתוק ולא לפרסם את הדבר.

תחנה רביעית נהר הירדן:

ו וַיֹּאמֶר לוֹ אֱלִיהוֹ שֵׁב-נָא פֹה, כִּי יְהוָה שְׁלַחְנִי הִירְדָּנָה, וַיֹּאמֶר, חִי-יְהוָה וְחִי-נַפְשְׁךָ אִם-אֶעֱזָבְךָ; וַיֵּלְכוּ, שְׁנֵיהֶם .

הסבר: אליהו פונה לאלישע ואומר לו לשבת ולהישאר בירחו, כי ה' שולח אותו לנחל הירדן, אלישע נשבע לאליהו שהוא ימשיך איתו גם לנהר הירדן.

ז וְחַמְשִׁים אִישׁ מִבְּנֵי הַנְּבִיאִים, הָלְכוּ, וַיַּעֲמְדוּ מִנְּגַד, מֶרְחוֹק; וּשְׁנֵיהֶם, עֹמְדֵי עַל-הִירְדָּן .

הסבר: חמישים מתלמידי הנביאים עמדו מרחק רב מנהר הירדן, ואליהו ולאלישע עמדו על שפת נהר הירדן.

ח וַיִּקַּח אֱלִיהוֹ אֶת-אֲדָרְתּוֹ וַיִּגְלֵם וַיַּכֶּה אֶת-הַמַּיִם, וַיַּחֲצוּ הַנָּה וְהַנָּה; וַיַּעֲבְרוּ שְׁנֵיהֶם, בַּחֲרֹבָה .

הסבר: אליהו גלגל את אדרתו (גלימה) והוא היכה איתה על המים, ומי הירדן נפתחו לשנים והם עברו בתוך היבשה.

ט וַיְהִי כַעֲבָרָם, וְאֱלִיהוֹ אָמַר אֶל-אֱלִישָׁע שְׂאֵל מָה אֶעֱשֶׂה-לָּךְ, בְּטָרִם, אֲלַקַּח מֵעַמֶּךָ; וַיֹּאמֶר אֱלִישָׁע, וַיְהִי נָא פִּי-שְׁנַיִם בְּרוּחְךָ אֵלַי .

הסבר: כאשר הם סיימו לעבור את הירדן, אליהו פנה לאלישע ושאל אותו מה הוא רוצה שהוא יתן לו לפני שהם נפרדים? ואלישע ביקש מאליהו שיתן לו פי שנים מהכוחות הנבואה שיש לו.

י וַיֹּאמֶר, הַקִּשִּׁית לְשָׂאוֹל; אִם-תִּרְאֶה אֹתִי לָקַח מֵאִתְּךָ, יְהִי-לְךָ כֹּן, וְאִם-
אֵין, לֹא יִהְיֶה

הסבר: אליהו אומר לאלישע שהוא ביקש דבר שקשה לו לתת אותו, אך אם הוא יזכה לראות את הרגע בו ה' לוקח אותו מהארץ לשמים, הוא ידע שהבקשה שלו לפי שתיים מכוחות הנבואה של אליהו תתגשם, אם הוא לא יזכה לראות את הדברים סימן שבקשתו לא התקבלה.

יֹא וְיִהְיֶה, הִמָּה הַלְכִים הַלֹּחַ וְדָבָר, וְהִנֵּה רֶכֶב-אֵשׁ וְסוּסֵי אֵשׁ, וַיִּפְרְדּוּ
בֵּין שְׁנֵיהֶם; וַיַּעַל, אֵלָיו, בְּסַעֲרָה, הַשָּׁמַיִם .

הסבר: בזמן שאליהו ואלישע הלכו בדרך הופיעו מרכבות אש וסוסי אש שהפרידו בין שניהם, ואליהו עלה בסערה השמימה. (אליהו לא נפטר כדרך בני האדם שגוף נשאר בארץ והנשמה פורחת, אלא שה' לקח אותו בסערה השמימה.

יב וַאֲלִישֶׁע רָאָה, וְהוּא מְצַעֵק אֲבִי רֶכֶב יִשְׂרָאֵל וּפְרָשָׁיו, וְלֹא רָאָהוּ,
עוֹד; וַיַּחֲזֵק, בְּבִגְדָיו, וַיִּקְרַעֵם, לְשֵׁנִים קָרְעִים .

הסבר: אלישע ראה את המראה שאליהו עולה בסערה השמימה ואלישע צעק :
"אבי אבי", אלישע קרע את בגדיו (קריעת הבגדים מסמלת אבל).

יג וַיֵּרֶם אֶת-אֲדָרְתוֹ אֵלָיו, אֲשֶׁר נָפְלָה מֵעָלָיו; וַיָּשֶׁב וַיַּעֲמֵד, עַל-שִׁפְת
הַיַּרְדֵּן .

הסבר: אלישע הרים את האדרת של אליהו שנשארה על האדמה ולא עלתה עם אליהו לשמים, אלישע חזר בדרך ונעמד על שפת נהר הירדן.

הערה: נצטט כאן מדברי מחבר דעת מקרא, המתאר את תחילת דרכו של אלישע כנביא: "משהרים אלישע את אדרת אליהו וצירף לה תפילה נרגשת: " אֵיךְ יִהְיֶה אֱלֹהֵי אֱלֹהֵינוּ " זכה, שמכאן ואילך נעשו ניסים גלויים בידיו ולו

יד וַיִּקַּח אֶת-אֲדָרְתוֹ אֵלָיו אֲשֶׁר-נָפְלָה מֵעָלָיו, וַיָּכֶה אֶת-הַמַּיִם, וַיֹּאמֶר,
אֵיךְ יִהְיֶה אֱלֹהֵי אֱלֹהֵינוּ; אֵף-הוּא וַיָּכֶה אֶת-הַמַּיִם, וַיַּחֲצוּ הַנָּהָ וְהַנָּהָ,

הסבר: אלישע החזיק באדרת של אליהו והיכה על מי נהר הירדן, אלישע קרא לה' ואמר "היכן ההשגחה של ה'", הטענה של אליהו היתה שגם אחרי שאליהו נלקח ההשגחה של ה' נמשכת ולכן מי הירדן צרכים להיפתח בניו כפי שנפתחו בפני אליהו, אלישע היכה על מי הירדן והמים נפתחו לשנים והוא עבר את הירדן.

**טו וַיִּרְאֶהוּ בְנֵי-הַנְּבִיאִים אֲשֶׁר-בִּירִיחוֹ, מִנֶּגֶד, וַיֹּאמְרוּ, נָחָה רוּחַ אֱלֹהֵי
עַל-אֱלִישָׁע; וַיָּבֹאוּ, לִקְרֹאתוֹ, וַיִּשְׁתַּחֲווּ-לוֹ, אַרְצָה.**

הסבר: תלמידי הנביאים שהסתכלו מרחוק ראו את הנס שנפתחו מי הירדן על ידי אלישע, הם אמרו שאלישע קבל את כוח הנבואה של אליהו, תלמידי הנביאים הלכו לקראת אלישע והשתחוּ בפניו.

שאלה: אלו נסים מזכירה חציית הירדן של אליהו ואלישע?

תשובה: נס חציית הירדן של אליהו ואלישע מזכיר את נס קריעת ים סוף בימי משה ונס חציית הירדן בכניסת בניי לארץ ישראל בימי יהושע.

הערה:

ארבעת המקומות שעבר בהם אליהו במסע הסתלקותו מן העולם, הם מקומות מקודשים ובעלי משמעות היסטורית לעם ישראל

הגלגל – המקום הראשון חציית הירדן של אליהו מזכירה את נס קריעת ים סוף בימי משה ואת נס חציית הירדן בימי יהושע. שחנו בו ישראל עם כניסתם ארצה, קיימו ברית מילה וחגגו את הפסח הראשון בארץ (יהושע ה. 1).

בית אל – המקום שה' נראה ליעקב בחלום ערב יציאתו מן הארץ לחרן) בראשית כ"ח.)

יריחו – העיר הראשונה שנכבשה עם כניסת ישראל לארץ, ונעשה בה נס גדול (יהושע ו. 1).

הירדן – הנהר שנחצה לשניים בדרך נס עם כניסת ישראל ארצה (יהושע ד. 1).

שאלה: מה ניתן ללמוד מהבחירה להעביר את אליהו לפני עלייתו בסערה השמימה דרך ארבעת המקומות: הגלגל, בית-אל, ירחו, נחל הירדן?

תשובה: המסלול האחרון של אליהו ורגעי עזיבתו את העולם עברו בארבעת המקומות הללו, שהתקדשו בידי האבות ועם ישראל. וכשם שהאבות והעם נכנסו ארצה (או יצאו ממנה) במקומות הללו כך אליהו ייצא מן העולם בעוברו דרכם.

הבחירה במקומות הללו עשויה ללמד שאליהו הנביא היה אחד המנהיגים הייחודיים בתולדות ישראל, ובדומה לאבות דמותו תמשיך להשפיע על עם ישראל במשך כל הדורות.

שאלה: כיצד באה לידי ביטוי צער הפרידה והאבל של אלישע על הסתלקותו של אליהו הנביא?

תשובה: אלישע המופתע צעק צעקה המבטאת את עומק הקשר שלו לאליהו ואת צער הפרידה: " וַאֲלִישָׁע רָאָה, וְהוּא מִצַּעַק אָבִי אָבִי רָכַב יִשְׂרָאֵל וּפָרָשִׁיו" (פסוק י"ב). את אבלו הוא ביטא באמצעות קריעת הבגד שלבש.

נושאי רוחב

מנהיג ומנהיגות

במרכזה של היחידה שלמדנו עומד המלך אחאב. הפרקים שלא עסקנו בהם ביחידה מלמדים על כך שאחאב חיזק את מלכות ישראל והביא אותה לשגשוג מדיני וכלכלי, האמין באחדות ושיתף פעולה עם יהושפט מלך יהודה.

אולם מנגד מציגים הכתובים את אחאב כמלך אשר הרבה "וַיַּעַשׂ אַחְאָב בֶּן-עֲמֹרִי הָרָע, בְּעֵינֵי יְהוָה--מֶלֶךְ, אֲשֶׁר לִפְנֵי" (ט"ז) אחאב נשא לאישה את איזבל בת אתבעל מלך צידון. כפי שראינו איזבל לא קיבלה את חוקי תורת ישראל והביאה איתה את עבודת הבעל והאשרה, והטמיעה אותה בממלכת ישראל. בהשפעתה, בנה אחאב מקדש אלילי בעיר הבירה שומרון ואיזבל עצמה רדפה את נביאי ה'. ספר מלכים מלמד אותנו שלמלך יש כוח רב להשפיע על מצבו הרוחני של העם.

מעבר להיכרות עם תפיסתה הדתית האלילית של איזבל, העימות שבין נבות לבין אחאב ואיזבל מלמד אותנו גם על תפיסתה המדינית. איזבל, בת מלך צידון, ראתה את המלך כבעל כוח בלתי מוגבל, והיא סירבה לקבל מציאות שבה אדם פשוט עשוי להתנגד לבקשה של המלך. עמדתה של איזבל משקפת תודעה שרווחה בין העמים לפיה המלך הוא כמעט "אל" והוא עומד מעל החוק. אבל מכיוון שאיזבל פעלה כמלכה בתוך המציאות של החברה הישראלית שמגבילה את כוחו של המלך, היא נאלצה לביים משפט שקר ולפעול, לכאורה, במסגרת חוקי התורה.

תוכחת אליהו לאחאב על הריגתו של נבות, מלמדת כי בישראל אין למלך כוח בלתי מוגבל: מותר לו לפעול כדי לשרת את צרכי העם אך לא את צרכיו הפרטיים, ואם עשה כך – המלכות תילקח ממנו.

מלך ונביא

אחרי שלוש שנים של בצורת קשה מאוד התראו אחאב ואליהו, כל אחד מהם האשים את האחר בכך שהוא "עוכר ישראל". אחאב פעל לניתוק הקשר בין עם ישראל לבין הקב"ה, אולם האמין שהוא פועל בדרכים רבות לטובתו של עם ישראל. מבחינתו אליהו שגזר את הבצורת פגע בעם ישראל. אליהו הנביא גזר בצורת, צעד קיצוני שסיכן את עם ישראל, מתוך האמונה שהברית בין עם ישראל לבין הקב"ה היא הבסיס לקיום של עם ישראל בארצו. מנקודת מבטו של אליהו "עוכר ישראל" הוא דווקא אחאב, שמרחיק את עם ישראל מהקב"ה.

ביחידה ראינו ניסיונות של אליהו לקרב את העם לעבודת ה' ולבסס מחדש את הברית בין העם לאלוקיו. למרות העימות ביניהם אליהו שמר על כבודו של אחאב לאחר מעמד הר הכרמל, הוא רץ לפני מרכבתו וחלק לו כבוד מלכים.

עימות נוסף בין אליהו לבין אחאב התקיים בכרם, שאחאב ירד לרשת אותו אחרי הריגתו של נבות. אליהו האשים את אחאב "הֲרָצְחָתָּ וְגַם יָרָשְׁתָּ. "!! (כ"א, י"ט). אלוקי ישראל תובע מכל אדם תביעות דתיות (בין אדם למקום)

ותביעות מוסריות (חברתיות) בין אדם לחברו. מבחינה זו המלך אינו שונה משאר העם והתוכחה של הנביא נוגעת לשני התחומים - חטאי המלך בתחום שבין אדם למקום, וחטאיו בתחום שבין אדם לחברו.